

MICROISTORII DIN BUCOVINA – CONDICI CRONICALE. CONDICA CRONICALĂ A PAROHIEI HORODNICUL DE JOS (I)

RODICA JUGRIN, ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU
Institutul „Bucovina”, Rădăuți
E-mail: rodicajugrin@gmail.com; mihaela.stefanita.ungureanu@gmail.com

Microhistories from Bukovina – Chronicle Records. The Chronicle Record of the Parish of Horodnicul de Jos (I)

(Abstract)

The chronicle records from Bukovina, introduced in 1890, are valuable documents for historical and genealogical research, providing demographic, cultural, and religious information about local communities, thus contributing to the understanding of Bukovina's cultural heritage. In this issue of "Analele Bucovinei", we publish the first part of the *Chronicle Record of the Parish of Horodnicul de Jos* (pp. 1–61), which reached us through the kindness of the parish priest of the village Horodnicul de Jos, Gheorghe Petrea. The chronicle (179 pages, missing pages: 70–71, 124–125) offers a detailed depiction of the religious, administrative, and social life of Horodnicul de Jos, focusing on the development of the parish and the local community, with the latest entries dating back to 1950. The first part, covering the period up to 1914, records important aspects of the history of the village and the parish, the role of the Popescu family in religious life, the succession of priests, and episcopal visits. It also includes information about the local school, the exclusively Romanian community, and the village's foundational families. Additionally, significant initiatives are highlighted, such as the introduction of modern parish registers, including a matricular index and genealogical tables to improve population records. The 1903 plan of priest Epaminonda Prelici to create a parish qualification register to document the moral and religious life of parishioners is also mentioned. The goal was to issue moral certificates and enhance religious discipline, though the initiative was not approved by the Consistory. Nevertheless, Prelici continued to advocate for it, recommending that his successors implement it. Other notable events include official visits, the 400th anniversary of Stephen the Great's death, canonical visits, the consecration of the new school in 1907, and the construction of a new church in 1910. The chronicle also references the events of 1914, which foreshadowed the beginning of World War I.

Keywords: Bukovina, chronicle record, parish, Horodnicul de Jos.

Analele Bucovinei, XXXII, 1 (64), p. 271–318, Rădăuți – București, 2025

(Rezumat)

Condicile croniceale din Bucovina, introduse din anul 1890, sunt documente valoroase pentru cercetările istorice și genealogice, oferind informații demografice, culturale, religioase despre comunitățile locale, contribuind astfel la înțelegerea moștenirii culturale a Bucovinei. În acest număr al „Analelor Bucovinei” publicăm prima parte a *Condicii croniceale a enoriei Horodnicul de Jos* (pp. 1–61), ajunsă la noi prin bunăvoința preotului paroh din Horodnicul de Jos, Gheorghe Petrea. Condica (179 p., pagini lipsă: 70–71, 124–125), prezintă o imagine detaliată a vieții religioase, administrative și sociale din Horodnicul de Jos, punând accent pe evoluția parohiei și a comunității locale, ultimele însemnări datând din anul 1950. În prima parte, care cuprinde perioada de până la anul 1914, sunt menționate aspecte importante despre istoria satului și a parohiei, rolul familiei Popescu în viața religioasă, succesiunea preoților și vizitele episcopale. Sunt consemnate informații despre școala locală, comunitatea exclusiv românească și familiile de bază ale satului. De asemenea, sunt prezentate inițiative importante, precum introducerea registrelor parohiale moderne, inclusiv un indice matricular și tabele genealogice, pentru o mai bună evidență a populației, planul preotului Epaminonda Prelici din 1903 de a crea un registru parohial de calificare care să înregistreze viața morală și religioasă a enoriașilor, scopul fiind eliberarea certificatelor de moralitate și îmbunătățirea disciplinei religioase (deși inițiativa nu a fost aprobată de Consistoriu, Prelici a continuat să o susțină, recomandându-le succesorilor săi să o pună în aplicare), vizite oficiale și evenimente semnificative, cum ar fi aniversarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, vizite canonice, sfințirea noii școli din 1907 și zidirea unei noi biserici în 1910. De asemenea, sunt menționate evenimentele din 1914 care au prevestit începutul Primului Război Mondial.

Cuvinte-cheie: Bucovina, condica cronică, parohie, Horodnicul de Jos.

Condicile croniceale din Bucovina sunt documente valoroase pentru cercetările istorice și genealogice, oferind informații demografice, culturale, religioase despre comunitățile locale, contribuind astfel la înțelegerea moștenirii culturale a Bucovinei. Acestea au fost introduse în Eparhia Bucovinei din anul 1890 și consemnau, conform *Prospectului pentru îndegetarea [indicarea] materiilor ce se vor înregistra în condica cronică*, date despre biserică, parohie și comunitatea credincioșilor:

- istoricul bisericii din localitate (anul construcției, dimensiunile clădirii, lucrări de restaurare sau reparații, elementele caracteristice ale arhitecturii, sistemul de ornamentare, pisanii, inscripții, valori de patrimoniu, numele ctitorului, patronului, binefăcătorilor, donatorilor);
- descrierea cimitirului din sat și a personalităților înhumate aici;
- prezentarea evenimentelor importante care au avut loc în parohie;
- prezentarea instituțiilor de cultură și de binefacere din localitate;
- date istorico-geografice despre comună (limbă, cultură, tradiții, obiceiuri, poziție geografică, dezvoltare economică, socială, politică, națională, culturală, religioasă, ocupații ale locuitorilor, emigrări, migrări);
- monumente și ruine ale unor vestigii istorice;

– alte evenimente și întâmplări importante, date statistice esențiale;
– numărul condamnaților din parohie, natura delictului comis și mijloacele folosite pentru îndreptarea acestora. De asemenea, preotul putea face însemnări despre „toate evenimentele istorice și întâmplările curente, referitoare la întreaga parohie și chiar țară”¹.

De-a lungul timpului au fost publicate mai multe condici cronice, iar conținutul altora a fost sintetizat în articole despre importanța acestor izvoare istorice².

Din anul 2024, revista „Analele Bucovinei” publică, la rubrica „Documentar”, condici cronice (în nr. 2/2024 a fost publicată *Condica cronică a păstoriei sufletești ort. or. din Tișăuți*, ajunsă la noi datorită sprijinului preotului paroh din Tișăuți, Mircea Bejenar), punând astfel la dispoziția cercetătorilor și pasionaților de istorie surse istorice valoroase și contribuind la cercetarea și valorificarea acestora. În acest număr al „Analelor Bucovinei” publicăm *Condica cronică a enoriei Horodnicul de Jos*, ajunsă la noi prin bunăvoința preotului paroh din Horodnicul de Jos, Gheorghe Petrea, autorul unei ample lucrări apărută în 2019, în șase volume, *Genealogie comunitară. Horodnicul de Jos*, care cuprinde peste 1 300 de tabele genealogice (unul dintre acestea se referă la familia academicianului Ion Gh. Sbiera)³.

Condica cronică a enoriei Horodnicul de Jos are 179 de pagini (pagini lipsă: 70–71 și 124–125) și este însoțită de un *Prospect pentru îndegetarea materiilor ce se vor înregistra în condica cronică și Îndrumări pentru ținerea condicii parohiale*⁴, stabilite de Mitropolia Bucovinei, în care se precizează următoarele: „Prea cucernicii preoți au datoria să introducă în condica parohiei evenimentele mai importante din viața locală a eparhiei, a țării și din toată lumea. Pentru ținerea corectă a cronicii parohiale, se vor observa următoarele: a) Forma: 1. Condica cronică se va alcătui din cel puțin 250 [de] coli întregi de hârtie bună, prin care să nu treacă negreala, cu legătură solidă; 2. Primele două pagini rămân albe. 3. Pe fiecare pagină (la stânga) se lasă alb un chenar de cam 4 cm pentru indicarea pe scurt a chestiunii tratate în textul de alături; 4. Condica cronică nu se va împărți după chestiuni. Înregistrările se vor scrie în continuare; b) Fondul: 1. Se va trece în cronică mai întâi istoricul comunei parohiale, care să poată fi folosit eventual pentru alcătuirea

¹ Mihai Iacobescu, „Condici cronice – izvoare istorice pentru reconstituirea unor realități din trecutul Bucovinei”, în „Codrul Cosminului”, s.n., „Analele științifice ale Universității «Ștefan cel Mare» din Suceava”, seria Istorie, nr. 8–9 (18–19), 2002–2003, Suceava, Editura Universității, 2004, pp. 229–230.

² Vezi: Rodica Jugrin, „Microistorii din Bucovina – condici cronice. Condica cronică a parohiei Horodnicul de Jos”, în „Analele Bucovinei”, anul XXXI, nr. 2 (63), 2024, p. 582, nota 5.

³ Pentru realizarea acestei lucrări, Gheorghe Petrea a valorificat manuscrisul preotului Epaminonda Prelici, *Tabele genealogice ale enoriașilor din Horodnicul de Jos*, registrele vechi ale parohiei (din perioada 1889–1937), documente din arhiva parohială: *Conscripția persoanelor parohiei ortodoxe române Horodnicul de Jos* (realizată în perioada 1911–1969), *Conscripția parohiei Horodnicul de Jos* (din perioada 1970–1988), *Registrele cu botezați, cununați și înmormâțați* (de după 1938).

⁴ Aceste documente sunt cuprinse în *Condica cronică a enoriei Horodnicul de Jos*, Cernăuți, Tipografia Archiepiscopală, 1890, la începutul volumului, fila a doua, recto și verso.

și publicarea unei monografii parohiale. În cronicile vechi, un astfel de istoric se poate scrie în continuare, după datele însemnate până acuma; 2. În condica cronicală se vor însemna evenimente bisericesti, culturale, sociale, politice din parohie, spre exemplu: clădirea bisericii, clopotniței, casei parohiale, școlii, câștigarea de terenuri pentru parohie, alegerea consiliului parohial și a altor comitete parohiale (misionare, de caritate, pentru înfrumusețarea bisericii, cimitirului, de construcție bisericească, crucea roșie etc.). Se vor arăta familiile cari au contribuit la sprijinirea bisericii și a școlii sau și-au trimis copiii la școli mai înalte; 3) Se vor releva, de asemeni, evenimentele de însemnătate covârșitoare din eparhie și patriarhie, precum și din toată lumea; 4. Se vor evita, însă, chestiuni personale, de colorit particular și critici subiective”.

Condica cronicală a parohiei Horodnicul de Jos prezintă o imagine detaliată a vieții religioase, administrative și sociale din Horodnicul de Jos, punând accent pe evoluția parohiei și a comunității locale, ultimele însemnări datând din anul 1950. Am structurat publicarea acesteia în două părți, iar în acest număr al „Analelor Bucovinei” prezentăm prima parte (pp. 1–61), care cuprinde perioada de până la anul 1914, când a început Primul Război Mondial. Sunt menționate aspecte importante despre istoria satului și a parohiei, vizitele canonice ale episcopilor Daniil Vlahovici (1804, 1820), Isaia Baloșescu (1826), Eugenie Hacman (1843, 1861), despre familia Popescu și rolul acesteia în viața religioasă a comunității, succesiunea preoților. De asemenea, se subliniază faptul că toți locuitorii satului erau români, fără influențe străine asupra proprietăților locale, iar documentele înregistrează familii importante din sat, precum Moroșan, Prelipcean, Popescu, Colban și Teleagă. Printre inițiativele semnificative, este menționat planul preotului Epaminonda Prelici din 1903 de a crea un registru parohial de calificare pentru a înregistra aspecte legate de viața morală și religioasă a enoriașilor, scopul fiind eliberarea certificatelor de moralitate și îmbunătățirea disciplinei religioase. Deși inițiativa nu a fost aprobată de Consistoriu, Prelici a continuat să o susțină, recomandându-le succesorilor săi să o pună în aplicare. Se amintește, de asemenea, despre implementarea unor registre parohiale moderne, inclusiv un indice matricular și tabele genealogice, pentru o mai bună evidență a populației. Documentul conține informații despre evenimente importante, precum aniversarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și participarea comunității la aceasta, vizita canonică a arhiepiscopului Vladimir de Repta și reglementările oficiale privind corespondența dintre autoritățile galițiene și cler. Alte evenimente semnificative se referă la sfințirea noii școli, în 1907, prilej cu care preotul Epaminonda Prelici a susținut un discurs în onoarea împăratului Franz Josef I, subliniind progresele educaționale, vizita canonică din 1908 a mitropolitului Vladimir de Repta, jubileul de 60 de ani de domnie al împăratului Franz Josef I, inaugurarea societății arcașilor în 1909 și construcția unei noi biserici în 1910. Sunt consemnate și evenimentele din anul 1914, marcat de asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand la Sarajevo, care au prevestit începutul Primului Război Mondial.

În transcrierea textului, am respectat normele Academiei Române de ortografie și punctuație. Am înlocuit scrierea lui *dz* cu *z* (*điua* – *ziua*, *târđiu* – *târziu* ș.a.), sufixul *-esci* cu sufixul *-ești* (*bisericescî* – *bisericești* ș.a.), formele cu grafie veche (*numěr* – *număr*, *bětrâni* – *bătrâni* ș.a.), scrierea cu majusculă sau cifră a lunilor anului, scrierea cu majusculă a zilelor anului, denumirea unor localități (*Horodnic de Jos* – *Horodnicul de Jos*, *Volovăți* – *Volovăț*, *Homor/Umor* – *Humor*, *Arborea* – *Arbore*, *Frătăuț* – *Frătăuți*, *Petreuți* – *Pătrăuți*, *Radăuț* – *Rădăuți*, *Suceavă* – *Suceava*, *Margine* – *Marginea*, *Constantinopole* – *Constantinopol*), țări (*Sârbia* – *Serbia*), persoane (*Grigore Urechi* – *Grigore Ureche*, *Franțisc Iosif I* – *Francisc Iosif I*) și instituții (*Fondul religiunar* – *Fondul religionar*). Pentru a reda specificul epocii în care a fost scris acest document, am păstrat: grupul *ch* pentru *h* (*parochul*, *catechisația*, *archiepiscop*, *monarchie*, *chirotonit*, *chramul*, *chronici*, *chrisov*), cuvintele (*arguminte*, *astfeliu*, *altariu*, *administratoriu*, *alusiu*, *advertisare*, *advorbind*, *bleah*, *caștelarie*, *clopotariu*, *contimpurean*, *ceardac*, *conchemare*, *deamnă*, *datorințe*, *dignitari*, *decisiune*, *diregătorie*, *dispusățiune*, *desdăunare*, *efectuare*, *etagi*, *eară*, *fundământ*, *fundătoriu*, *fereste*, *hambariu*, *imperatul*, *inscripciunea*, *iubiliare*, *intervențiuni*, *inventariu*, *interimistic*, *igumen*, *întunerul*, *înfășoșat*, *încunjura*, *memorande*, *ministeriu*, *meridie*, *monastire*, *mulțămire*, *număros*, *nemica*, *oficieri*, *ostic*, *provisori*, *prejudețe*, *privighiare*, *prozesiunea*, *predicământ*, *pericule*, *poporațiune*, *qualifice*, *calitate*, *restimp*, *respicat*, *rigoros*, *răsipă*, *repausat*, *reperatura*, *rezoluțiune*, *recerînți*, *recugetare*, *reverință*, *resunetul*, *regulământ*, *recugetare*, *regule*, *repeși*, *sevârșirea*, *soma*, *subvențiune*, *steclă*, *slăveanu*, *servițul*, *sângur*, *scriitoriu*, *sâmbrie*, *sânția*, *semânței*, *sperânță*, *șese*, *șetrariu*, *terminul*, *toaste*, *țeară*, *ținc*, *țintirim*, *țimentat*, *vecinică*, *viderea*, *zăl*) și formulările vechi (*s-a denumit de administrator*, *să se scrie de nou*, *edarea corectă a listelor*, *post meridie*, *i s-a conces rugăminte*, *desrădicarea din serviciu*, *însușietate provisorică*, *la starea locului*, *a conchemat*, *a prourma*, *rugăciuni îndătinat*, *de cu bun timp*, *după finirea*, *în decomun*, *a aflat loc*, *s-a scris*, *a solvi o somă*, *s-a văzut necesită*, *a mai adaos*, *s-a finit*, *sperânță firmă*, *delăturarea de rele morale*, *este a se mulțăm*, *se arată trebuința*, *nu e consult*, *să se espue*, *ce-l avorbise cu cuvintele*, *a fost neevitabilă*, *ședința de concurență*, *generalul guvernar*, *trimițând în ulterior*).

Prin croșete [...] am marcat intervențiile noastre în text, explicațiile cuvintelor și expresiilor din limbajul religios, arhaice sau mai rar folosite în limba română (*admonieri*, *ancesor*, *antișamburu*, *atinență*, *campane*, *collandare*, *conduct*, *desredicat*, *edare*, *efectuată*, *exposit*, *honorățiuni*, *hrășuri*, *interimistic*, *îndepunere*, *întunerul*, *paramente*, *rure*, *refuele*, *săcălișuri*, *sărinda*, *singhelie*, *slavoslavie*, *cooperatură parohială*, *expozitură parohială*, *protopresviter tractual*, *a exopera*, *antiste comunal*, *autorități preposite*, *bleah de ținc*, *pertratate de concurență*), cuvintele ilizibile, precum și notele infrapaginale. Textele scrise cu alfabet gotic au fost transcrise și traduse de Ștefănița-Mihaela Ungureanu. În transcrierea acestora, cuvintele ilizibile au fost marcate prin croșete [...], s-a respectat ortografia și punctuația germană

actuală, fără a se interveni în alte privințe, pentru a păstra nota de arhaicitate a textelor. Textul tradus în limba română este marcat prin croșete [...].

CONDICA CRONICALĂ A ENORIEI⁵ HORODNICUL DE JOS

Teritoriul parohiei de astăzi Horodnicul de Jos a fost, împreună cu parochia Horodnicul de Sus, în vechime proprietate a monăstirei Sucevița. Erau până nu demult bătrâni cari știau a spune că schitul Călugărița, aflătoriu pe teritoriul Horodnicului de Jos, era biserică la care umblau creștinii din Horodnicul de Sus, ba și chiar din Marginea. Numele îl are satul acesta de la cuvântul slovean *Horodneca – ocol*, pentru că cirezile monăstirești se aflau pe aici adăpostite. În această parohie se află în timpul de față două biserici, adică biserica parochială, cu patronul S[f.] Ioan Teologul, și biserica filială, cu patronul Înălțării Cinstitei Cruci, care se numește și Călugărița.

Atât acte vechi, publicate de diferiți autori, cât și tradițiuni existente în poporul din enorie, indică existența unui schit de călugărițe, carele în timpul vechiu s-a jăfuit și ars de tătari. Și locul unde a fost altariul bisericii schitului este însemnat prin o cruce de piatră, deși pusă mai târziu, adică de fostul paroch N. Popescul, însă totuși pe locul unde arată cele mai multe semne că a fost altarul. Așa se zice, că acolo sună pământul ca și când ar fi un gol înlăuntru. Apoi au aflat țărani la lucratul pământului sau și la săpături trebuincioase de multe ori cărămizi și bucăți de piatră lucrată. Spre miazănoapte, de la crucea ce înseamnă locul altarului, se află și până în ziua de astăzi o mlaștină, în care se zice că sunt cufundate multe lucruri de ale fostului schit.

Biserica de astăzi, numită „Călugărița”, este de lemn, mică, în stilul basilicelor și nu-i biserica schitului originală, ci clădită după dărâmarea acestuia, după cum se vede și pe o încreștătură pe ușa bisericii, cam pe la anul 1717 d. Chr., fiind apoi biserică parochială până la clădirea bisericii parohiale actuale. Iconostasul ei arată o vechime cărunță și se și află pe dânsul o inscripțiune slăveană. Împrejurul bisericii se află un țințerim, carele în timpul nou, 1892, s-a lărgit și îngrădit bine. În clopotniță se afla până nu demult un clopot, la carele a adaos parochul N. Popescul un clopot și altul parochienii, în preț de 250 fl[orini], în anul 1893. Pentru această biserică a dăruit fostul paroch N. Popescul și 60 [de] prăjini de loc. În ea se află și un potir mic de lemn, carele trebuie să fie de o vechime considerabilă.

Biserica parochială cu patronul S[f.] Ioan Teologul este clădită din lemn, la anul 1814, de proprietarul Nicolaiu Popescul și de fiul său, apoi parochul Dimitrie Popescul, împreună cu parochienii. Dintru început nu avea turnul și stranele și era

⁵ [În titlul înscris pe coperta *Cronicii* este folosit cuvântul *parohie*, iar în prima pagină, termenul *enorie*. Acești termeni sunt folosiți cu sens echivalent, făcând referire la aceeași unitate bisericească.]

împreună cu clopotnița, eară la lărgirea ei în anul 1858 s-a despărțit clopotnița, la biserică s-au adăos stranele, s-a mărit câțva și s-a făcut un turn deasupra naosului. Ținterimul se afla lângă biserică, în anul 1892 s-a mărit considerabil, fiind tot îngrădit cu stâlpi de piatră și scândură.

Condica mitricală a parohiei ajunge în exemplariul păstrat până în ziua de astăzi până la anul 1785, fiind însemnați acolo și protopresviterii, pe atunci a[i] Vicovului, cari făceau visitațiunile canonice așa: cu data de 9 septembrie 1796, Filip Ieremievici, apoi începând cu 18 august 1797, Artemie Lemeni.

De episcopii eparhiali a fost vizitată parochia la 23 iunie 1804, de fericitul Daniil Vlahovici⁶, apoi la 2 iunie 1820, tot de dânsul, la 16 noemvrie 1826, de Isaia Baloșescu⁷; la 21 octomvrie/2 noemvrie 1843 este însemnat Eughenie Hacman⁸ ca cercetătoriu al condicilor mitricale, eară la 21 octomvrie/2 noemvrie 1861, același episcop ca visitatoriu canonic.

Până când ajung condicile mitricale sunt însemnați ca parochi numai membrii ai familiei Popescu. Această familie, după tradițiuni vechi și însemnări, nu a fost aici în parohie originală, ci venită din ținutul Mureșului, cu preotul Tofan Popescul, carele s-a călugărit apoi Teofan și a trăit pe la anul 1660. Fiul acestuia, Grigorie, a fost

⁶ [Daniil Vlahovici (1760–1822) – cleric ortodox sârb, episcop al Bucovinei în perioada 1789–1822, în timpul căreia a susținut autoritățile habsburgice în demersurile lor de a supune clerul din regiune. Școlile din Bucovina au fost plasate sub supravegherea Consistoriului romano-catolic din Lemberg, a fost impusă practica slavizării numelor românești, școlile clericale de la Sf. Ilie (Suceava) și Putna au fost închise, s-a suspendat obligativitatea învățământului primar, iar mai mult de 30 de școli românești au fost desființate. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. III, P–Z, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018, pp. 806–807.]

⁷ [Isaia (nume de botez – Ioan) Baloșescu (1765–1834) – episcop al Bucovinei în perioada 1823–1834. Sub păstorirea sa, limba română a fost limba oficială a diecezei bucovinene, s-a redeschis Școala clericală de la Putna, s-a înființat Institutul teologic din Cernăuți (1827), după modelul Academiei de la Putna, împreună cu un seminar clerical (1828), a fost introdus sistemul de salarizare a preoților din veniturile Fondului religionar, a fost sprijinită dezvoltarea muzicii bisericești de tradiție bizantină, au fost trimiși tineri teologi pentru specializare la Viena. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. I, A–F, pp. 141–142.]

⁸ [Eugenie Hacman (1793–1873) – episcop al Bucovinei (1835–1873), arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Dalmației (ianuarie – martie 1873), membru fondator al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. În perioada păstoririi sale ca episcop a susținut dezvoltarea învățământului primar și a școlilor confesionale, a fost introdusă limba română în locul limbii latine la Institutul Teologic din Cernăuți, s-au reînființat câteva școli primare și s-a înființat, în 1848, o școală normală la Cernăuți, cu limba de predare română (acestea au devenit, însă, peste două decenii, școli de stat cu limba germană de predare). A contribuit la dezvoltarea eparhiei, sprijinind ridicarea de noi biserici și construcția Palatului și a Catedralei Mitropolitane din Cernăuți. Din cauza atitudinii sale (a favorizat rutenii și introducerea limbii germane în administrația eparhială, s-a opus revendicărilor naționale românești de înființare a unei singure mitropolii pentru toți românii ortodocși din imperiu) și-a pierdut loialitatea clerului. A luptat pentru înființarea unei Mitropolii a Bucovinei, dorind să ajungă mitropolit. În 1873 episcopia Bucovinei a fost ridicată la rangul de mitropolie, iar episcopul Eugenie a fost numit arhiepiscop de Cernăuți și mitropolit al Bucovinei și Dalmației, însă nu a mai apucat să fie instalat în scaunul mitropolitan, deoarece s-a stins din viață. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. II, G–O, pp. 127–128.]

apoi preot și lui i-a urmat nepotul său de frate, Andrei, ca preot, carele a trăit 99 de ani. După dânsul a fost preot fiul lui, Vasile, preuțit în anul 1772, trăind până la anul 1835. Nepotul de frate al acestuia, Dimitrie, preuțit în anul 1811, a fost paroh de la anul 1820 până la 1844 și de aici înainte până la 1891 fiul premergătorului, protopresviterul Nicolaiu Popescul. De la octombrie 1891 până în mai 1893 a fost administrator parochial Samuil Sauciuc, eară din mai 1893 înainte, parochul actual, Dimitrie, fiul protopresviterului N. Popescul.

Școala din Horodnicul de Jos este deschisă la anul 1861 de primul învățătoriu la dânsa prin un semestru, atunci teologul Nicolaiu Galin, actual paroh în Suceava [decedat în] 1894. Lui a urmat învățătoriu Vasile Avram, până la 1865 și de aici înainte învățătoriu Vasile Mihalescul. Această școală a fost întemeiată pe stăruința și cu concursul parochului de atunci, N. Popescul, fiind apoi cercetată de mulți elevi, dintre cari un număr proporțional considerabil a ajuns la stări în oficii publice, ca preoți, profesori, militari, învățători și cantori bisericești. Mulți gospodari și multă tinerime este acum știutoare de carte.

Locuitorii acestei parohii fiind pururea de națiune esclusiv români, se ocupă cu lucrul pământului și cu creșterea de vite. Străinii de neam și de lege n-au avut nicicând proprietate pe teritoriul acestei parohii. Profesioni nu provin și industria casnică se cultivă numai în cele tradiționale și necesare. La pământ lucră dupre împrejurări destul de bine, luând în multe esemplu de la economia pe moșiile Fondului religionar gr.or. Cele mai numeroase familii sunt: Moroșan, cea mai vechie familie din sat, Prelipcean, Popescu, Colban, Teleagă, Prepeliță, Țiganescu, Lungoci, Bădeliță etc. Școala de aici s-a lărgit în școală de 3 clase și s-a sfințit în 8/20 septemv[rie] 1894; ca învățător superior s-a numit în 1895 Vasile Mihalescul; la sfințirea școlii a participat onor. căpitan districtual Wilhelm Rottenburg, cu inspectorul perceptorial Onciul.

Astăzi, miercuri, după Paști, în 15/27 aprilie 1897, am predat realitatea mea supt n.c. 98 din 4 odăi – bucătărie, cămară, veranda de [?], pivnița, fântâna, bucătăria de vară cu una odăe, grajd, șura de fân și hambariu de pâne – ca [și] casă parohială, în prezența căpitanului districtual Wilhelm Rottenburg și a plenipotenților comunali Onufreiu Teleagă, antiste comunal [primar], Andronik Prelipcean, Ioan Prelipcean, Pentelei Prelipcean și Petru Teleagă, secretariu comunal, Dimitrie Popescul, paroh. Prețul vânzării – 5 746 de florini, din care sumă a plătit Fondul religionar 2 746 [de] florini și restul comuna Horodnicul de Jos. Casa este zidită la anul 1863, reparată la 1893. În anul 1897 s-a cumpărat din Crasna casa comunală (cancelaria sătească). Tot în anul 1897 s-a înființat cabinteul de lectură „Vatra”.

În 10/22 august 1898 a fost ales ca antiste comunal Simeon a Alecsandru Teleagă.

Uricul fundăciunii parochului Nicolai Popescul, carele a păstorit parochia aceasta după moartea tatălui său, Dimitrie, din 12 februarie 1844 până în 6 august 1891.

Abschrift ad L.R.Z: 444

Stiftsbrief

Laut der Widmungsurkunde ddo. Radautz 23. August 1892, haben die Erben des [...] am 6./18. August 1891 verstorbenen gr.or. Pfarrers von Unter Horodnik, Nicolaus a lui Dimitrie Popescul, u[nd] zwar: Georg Popescul, gr.or. Pfarrer; Dimitrie Popescul, gr.or. Pfarrer; Dr. Orest Popescul, Katechet; Maria Tiliewicz, geb. Popescul, und Helena Popescul, geb. Taliewicz, dann mit dem Bescheide des k. k. Bezirksgerichtes Radautz vom 16. April 1892, Zl. 5997, der gesamte Nachlass des genannten Erblassers auf Grund der gesetzlichen Erbfolge zu gleichen Teilen eingantwortet worden ist, übereinstimmend erklärt, dass der Erblasser Nicolaus a lui Dimitrie Popescul lastwillig mündlich in ihrer Gegenwart die ihm eigenständig gehörigen, den Grundbuchkörper der C. Zl. 317 von Unter Horodnik bildenden Grundparzellen Nr. 2680/Weide/u[nd] 2681/Acker/ in gesamtlicher Masse von 1 Joch 778², der gr.or. Fialkirche zu Kreuzerhöhung in Unter Horodnik mit der Bestimmung ins Eigentum vermocht hat, dass der jeweilige Pfarrer, resp. Pfarr[...] von Unter Horodnik hiervon die jährliche Nutzungen mit der Verpflichtung zu beziehen habe, am Todestage des Erblassers (6/18 August) und am Todestage der Gattin des Letzteren (14/26 Oktober) alljährlich Seelenmessen zu lesen.

Nachdem die eingangsgenannten Erben des Nicolaus a lui Dimitrie Popescul das von diesen vermochte, oben nächstbezeichneten Legal im Absatze III der erwähnten Widmungsurkunde ausdrücklich als zu Recht bestehend anerkannt haben und die k. k. Landesregierung diese Seelenmaßstiftung mit dem Erlasse vom 21. September 1896, Zl. 16466 genehmigt hat, wurde auf Grund der Widmungsurkunde ddo. Radautz 23. August 1892 mit dem Bescheide ddo. Radautz 11. März 1897, Zl. 4489 die Einverleibung des Eigenthümerrechtes auf den dem Erblasser gehörigen, aus den legirten Grundparzellen N: 2680 u[...] 2681 bestehenden Grundbuchkörper als CZ: 317 des Grundbuches für die Katastralgemeinde Unter Horodnik, unter gleichzeitiger Bemerkung, daß die jährliche Nutzung dem jeweiliger Pfarrer resp. Pfarr[...] am Todestagen des Erblassers und dessen Gattin eine Seelenmesse zu lesen verpflichtet ist, für die gr.or. Fialkirche zu Kreuzerhöhung in Unter Horodnik bewilligt.

Diese Stiftung hat nunmehr unter nachstehenden Bestimmungen ins Leben zu treten: 1. Die Stiftung führt den Namen „Nikolaus a lui Dimitrie Popescul'sche Seelenmessesstiftung bei der gr.or. Fialkirche zu Kreuzerhöhung in Unter Horodnik“; 2. Das Stiftungsvermögen besteht aus dem auf den Namen der gr.or. Fialkirche zu Kreuzerhöhung verbuchten Grundbuchkörper C. Zl. 317 des Grundbuches für die Katastralgemeinde Unter Horodnik Grundparzellen N: 2680 (Weide) und 2681 (Acker), welcher sich bereits auch im physischen Besitz der bedachten Kirche befindet; 3. Die jährlichen Nutzungen dieser Grundparzellen haben die jeweiligen gr.or. Pfarrer, resp. Pfarr[...] von Unter Horodnik zu und werden in die Congrua nicht eingerechnet; 4. Der jeweilige gr.or. Pfarrer, resp. Pfarr[...] von Unter Horodnik hat [...] in die dortigen gr.or. Fialkirche zu Kreuzerhöhung am 6./18. August,

resp. 14./26. Oktober, oder – falls auf diese Tagen ein Sonntag oder ein gebotener Feiertag fallen sollte –, an dem, dem 6./18. August, resp. 14./26. Oktober vorangehenden oder nachfolgenden Tage, für das Seelenheil des Nicolaus a lui Dimitrie Popescul, resp. dessen Ehegattin Maria Popescul eine heilige Messe zu lesen und das zur Abhaltung dieser Seelenmessen notwendige Kirchenpersonale, sowie *prosfora*, Wein, Lichter etc. selbstverständlich aus Eigenem zu bestreiten; 5. Die Verpflichtung zur Befüllung der sub 4) bezeichneten Stiftungs-obliegenheiten, sowie der Gunst der Stiftung[...] beginnt mit dem Jahre 1898.

Der jene Pfarrer in Unter Horodnik erklärt nunmehr in seinem Namen und im Namen seiner Nachfolger im Pfarramte, dass er im Besitze und Gunste der legitimen Grundstücke sich befindet und die Verwaltung der Stiftung übernehmen [wird] und gleichzeitig verpflichtet sich derselbe, für die genaue Vermittlung der Stiftungs-anordnungen, sowie für die gefahrenlose Erhaltung des Stiftungsvermögens Sorge zu tragen.

Urkund dessen wurde dieser Stiftbrief in drei Exemplaren mitgefertigt, hiervon das eine bei der k. k. Landesregierung zurückbehalten, das zweite dem hohen gr.or. Erzbischöflichen Konsistorium an Czernowitz u[nd] das dritte Exemplar dem gr.or. Pfarramte in Unter Horodnik zugeteilt.

Mit dem im Pfarrarchive befindlichen Exemplar der Widmungsurkunde gleichlautend befunden.

Unter Horodnik, 17./29. April 1898.

Dimitrie Popescul
Pfarrer

[Copie conformă cu originalul

Act de înființare

Conform actului de donație datat „Rădăuți, 23 august 1892” și prin Hotărârea Judecătorei c. c. din Rădăuți, din 16 aprilie 1892, nr. 5997, moștenitorii răposatului preot gr. ort. din Horodnicul de Jos, Nicolae a[l] lui Dimitrie Popescul, decedat în 6/18 august 1891, și anume: Gheorghe Popescul, preot gr. ort.; Dimitrie Popescul, preot gr. ort.; Dr. Orest Popescul, catihet; Maria Tiliewicz, născută Popescul; și Helena Popescul, născută Taliewicz, au primit conform normelor de drept succesoral întreaga masă succesorală a defunctului, în părți egale, și au declarat de comun acord că testatorul Nicolae a[l] lui Dimitrie Popescul a lăsat – prin dispoziție verbală, exprimată ca ultimă dorință, în prezența lor și în calitate de proprietar cu drepturi depline –, parcelele de teren înregistrate la nr. 317 în Cartea Funciară a comunei Horodnicul de Jos, respectiv parcela nr. 2680 (pășune) și nr. 2681 (teren arabil), având o suprafață totală de 1 jugăr și 778 stânjeni pătrați, bisericii filiale greco-ortodoxe „Înălțarea Sfintei Cruci” din Horodnicul de Jos, cu condiția ca preotul paroh sau succesorii acestuia să beneficieze anual de veniturile obținute din

aceste terenuri, cu obligația de a oficia în fiecare an slujbe de pomenire pentru sufletul testatorului, în data de 6/18 august, și pentru sufletul soției acestuia, în data de 14/26 octombrie.

După ce moștenitorii menționați ai lui Nicolae a[l] lui Dimitrie Popescul au recunoscut în mod expres, în paragraful al III-lea al actului de donație mai sus amintit, valabilitatea acestei dispoziții testamentare, iar Guvernul c.c. al Țării a aprobat înființarea acestei fundații comemorative, prin Dispoziția nr. 16466, din 21 septembrie 1896, s-a dispus, în baza actului de donație din 23 august 1892 și prin Hotărârea din 11 martie 1897, nr. 4489, înscrierea dreptului de proprietate al Bisericii filiale gr. ort. „Înălțarea Sf. Cruci” din Horodnicul de Jos asupra imobilului format din parcelele nr. 2680 și 2681, înregistrate la nr. 317 în Cartea Funciară a comunei cadastrale Horodnicul de Jos, cu mențiunea că veniturile anuale sunt destinate parohului sau administratorului parohial, care are obligația de a oficia slujbe de pomenire în zilele menționate.

Această fundație va funcționa, de acum înainte, respectând următoarele dispoziții: 1. Denumirea fundației este „Fundația comemorativă «Nicolae a[l] lui Dimitrie Popescul» de pe lângă Biserica filială gr. ort. «Înălțarea Sfintei Cruci» din Horodnicul de Jos”; 2. Patrimoniul fundației este constituit din terenurile înregistrate pe numele Bisericii filiale gr. ort. „Înălțarea Sfintei Cruci”, la nr. 317 în Cartea Funciară a comunei cadastrale Horodnicul de Jos, respectiv parcelele cu nr. 2680 (pășune) și nr. 2681 (teren arabil), care se află deja în posesia fizică a bisericii menționate; 3. Veniturile anuale rezultate din exploatarea acestor terenuri vor fi încasate de parohul gr. ort. sau de administratorul parohial din Horodnic de Jos și nu vor fi incluse în congrua⁹; 4. Parohul gr. ort. sau administratorul parohial din Horodnicul de Jos are obligația de a oficia în Biserica filială „Înălțarea Sfintei Cruci”, în fiecare an, în zilele de 6/18 august și 14/26 octombrie – sau, dacă aceste zile cad duminica sau într-o sâmbătă mare, în ziua precedentă sau următoare –, o slujbă de pomenire pentru Nicolae al lui Dimitrie Popescul și soția sa, Maria Popescul. Cheltuielile necesare pentru aceste slujbe, inclusiv pentru personalul bisericesc, prescuri, vin, lumânări etc., vor fi suportate din resurse proprii; 5. Obligațiile prevăzute la punctul 4 și beneficiile fundației intră în vigoare începând cu anul 1898.

Parohul din Horodnicul de Jos declară, în numele său și al succesorilor săi în funcție, că deține posesia și uzul terenurilor învecinate, își asumă administrarea fundației și se angajează să respecte cu strictețe prevederile statutare, asigurând în același timp protecția și păstrarea în siguranță a patrimoniului fundației.

Drept pentru care, prezentul act de înființare a fost întocmit în trei exemplare, dintre care unul a fost reținut de Guvernul c.c. al Țării, al doilea a fost transmis Înalțului Consistoriu Arhiepiscopal gr. ort. din Cernăuți, iar al treilea a fost înmănat parohiei gr. ort. din Horodnicul de Jos.

⁹ [„Congrua” – s.f. (reg. înv.) minimul de venit pe care trebuie să-l aibă orice slujbaş al bisericii; <https://dexonline.ro/definitie/congru%C4%83> (accesat în 6 martie 2025).]

Prezentul act de înființare este în conformitate cu exemplarul actului de donație păstrat în arhiva bisericii parohiale.

Horodnicul de Jos, 17/29 aprilie 1898

Dimitrie Popescul, preot paroh]

Spița neamului a fundatoriului legatului „Nicolai a[1] lui Dimitrie Popescul” pentru biserica filială „Înălțarea Sfintei Cruci” din Horodnicul de Jos: 1. Preotul Teofan, soția Eleana – născut la anul 1660; 2. [Preotul] Ieremie [și] soția Eugenia – născut la anul 1690; 3. [Preotul] Onofrei și soția Agafia – născut la anul 1720; 4. [Preotul] Nicolai și soția Parasceva – născut la anul 1750; 5. Preotul Dimitrie, soția Maria – născut la anul 1785; 6. Preotul Nicolai și soția Maria – născut la anul 1811; fiii acestuia: Georgie, Dimitrie, Nicolai, Maria, Melania; 7. Preotul Dimitrie [și] soția Camelia – născut la anul 1847, [decedat în anul] 1902; fiii acestuia: Glicheria, Dionisie, Aglaia, Nicolai, Octavia, Dimitrie.

Scris la anul 1902.

S-au văzut cu prilejul vizitării canonice pe anul 1897.

Tarangul Andrei, protoiereu.

Clopotul al doilea de la biserica filială s-a sfințit în anul 1899 pe spesele poporenilor cu 242 [de] cr.[coroane] v[alută] a[ustriacă] [?] 119 [?] arvună la clopotariul Vasile Togaraș în Pătrăuți pe Suceava.

În 16/29 octomvrie 1901 s-a ales antiste comunal Andronic, fiul lui Teodor Prelipcean, pe 3 ani, eară lui spre ajutoriu [?] Petru a [lui] Iacob Teleagă și Georgie Țigănescu.

În noaptea [de] 20 decembrie 1901/2 ianuarie 1902 au intrat hoții în biserica parochială și au furat din lada diaconului vreo 15–20 [de] cr.

În 23 sept[embrie]/6 octomvrie 1902 a murit parochul Dimitrie Popescul în sanatoriul public general al țării din Cernăuți de un morb intern de intestine și fu înmormântat în Cernăuți, în 25 sept[embrie]/8 octombrie 1902, în cimiteriul de acolo.

Abschrift des an alle k. k. Bezirkshauptmannschaften ergangenen Erlaßes
des k. k. Landes-Regierungs-Präsidiiums vom 13. Juli 1901, Z:4079

Im Bukowiner Landtage wurde darüber Lehrende geführt, dass die galizischen Behörden in schriftlichem Verkehr mit den Pfarrämtern nicht jene Schriftweise beobachten, welche die Geistlichkeit im Hinblick auf Ihren Stand mit Recht beanspruchen muss, dass die dienstlichen Schreiben oft sogar in einem verletzenden Ton abgefasst sind. Ich fordere die k. k. Bezirkshauptmannschaft auf, bei den Korrespondenzen mit den Pfarrämtern des dortigen Amtsbezirkes, wie überhaupt mit geistlichen Ämtern statt jene Form zu beobachten, die der Stellung u[nd] dem Ansehen der Geistlichkeit entspricht [...] in den Dienstschriften von dieselben

[...] die Höflichkeit nicht außer Acht zu lassen – die sehen die Achtung vor dem geistlichen Berufe unbedingt erheischt.

[Copie a ordinului emis către toate Prefecturile c[ezaro]- c[răiești]
de către Prezidiul Guvernului c. c. al Țării, în 13 iulie 1901, nr. 4079

În Dieta Bucovinei s-a discutat despre faptul că autoritățile galițiene, în corespondența scrisă cu parohiile, nu respectă acea formă de adresare pe care clerul, având în vedere statutul său, are dreptul să o pretindă, și că scrisorile oficiale sunt adesea redactate într-un ton ofensator. Solicităm ca Administrația districtuală c. c. să respecte, în corespondențele cu parohiile din jurisdicția sa, precum și, în general, cu oficiile ecleziastice, o formă de adresare corespunzătoare poziției și prestigiului clerului [...] și să nu neglijeze politețea în corespondența oficială cu acesta – deoarece respectul față de profesia clericală impune acest lucru în mod absolut.]

În locul parochului Dimitrie Popescu s-a denumit de administrator parochial pentru enoria Horodnicul de Jos interimistic [interimar] până la așezarea definitivă a noului paroh, cooperatorul din Broscăuți, Averchie Macovei, cu Decretul consistorial din 29 septembrie/12 octombrie 1902, nr. 6047; introdus fu acesta în noul seu serviciu în 11/24 octombrie 1902, prin delegatul protopresviteral păr[inte] exarch Epifanie Bacinschi, paroh în Horodnicul de Sus.

Tarangul, am văzut, 5/18 iuliu 1904.

Vladimir, arhiepiscop și mitropolit¹⁰.

Prin decretul consistorial din 5/18 septembrie 1903, nr. 5768, s-a decretat ca paroh pentru enoria Horodnicul de Jos domnul Epaminonda Prelici, fost paroh în Cupca, carele fu introdus în spiritualele acestei enorii în 27 septembrie/10 octombrie

¹⁰ [Vladimir (nume de botez – Vasile) de Repta (1841–1926) – mitropolit. Membru de onoare al Academiei Române, membru și vicepreședinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, rector al Universității din Cernăuți, membru al Camerei Deputaților în Consiliul Imperial din Viena, senator și președinte al Senatului în primul Parlament al României întregite. După ce s-a călugărit (1885, Mănăstirea Sucevița), a urcat treptele ierarhiei bisericești: ieromonah (1885), protosinghel (1886), arhimandrit (1890), vicar general al Mitropoliei Bucovinei (1896–1902), episcop de Rădăuți (1899), arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Dalmației (1902). În anul 1924 s-a retras din scaunul de mitropolit. S-a luptat pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale preoților, a construit numeroase case parohiale, a restaurat vechi ctitorii voievodale (Putna, Mirăuți), a ridicat pe bani proprii un cămin pentru bătrâni. Mitropolitul Vladimir Repta a prezidat, în noiembrie 1918, în Palatul Mitropolitan, lucrările adunării care a declarat unirea Bucovinei cu Regatul României. A colaborat la revistele „Candela” și „Viitorul”. Este autorul lucrării *Psihologia și însemnătatea ei pentru deșteptarea, cultivarea și înaintarea vieții religioase* (1888). Cf. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866/2003. Dicționar*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003, p. 718; Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. III, P–Z, pp. 262–264.]

1903 prin delegatul protopresviteresc Epifanie Bacinschi. La această ocaziune s-a desredicat [înlocuit] domnul Averchie Macovei, carele a administrat această parohie prin 11 luni din servițiul său, fiind denumit de paroch pentru parochia Sf. Onufrie, în protopresviteria Siretului.

Parochul nou denumit, Ef. Prelici, a aflat actele parochiale în mare neordine căci: 1) Refuelele [veniturile] asupra averii bisericești a[u] fost purtate după modul cel vechi și n-au fost în acord cu suma aflată în lada diaconului. Deci s-a arătat trebuința că refuelele asupra banilor bisericești să se poarte de acum înainte, începând cu anul 1904, după regulământul consistorial ddo: 30 mart/12 aprilie 1900, nr. 1749; 2) Inventariul asupra cărților bibliotecii parochiale a fost rău scris, cu multe ștersături și fără plan. S-a cerut trebuința ca inventarul să se scrie de nou în carte bine legată, înșirându-se opurile după materia lor; 3) Inventariul bisericii parochiale a fost reprezentat prin unele rupturi de hârtie din timpuri vechi, conținând descrierea bisericii în afara ei înainte de anul 1858, care cele mai multe paramente [veșminte preoțești, obiecte liturgice] aflătoare în biserică și procurate în timp mai nou n-au fost înșirate în acest inventar. Despre această stare tristă s-a raportat Prea Ven[erabilului] Consistoriu carele, prin emisul său din 31 decembre 1904/13 ianuarie 1905, nr. 8551, a orânduit ca parochul actual să compue un inventar bisericesc nou și să-l supue în trei exemplare Consistoriului spre esaminare și aprobare. Acestei orânduiri s-a și corespuns prin raportul din 6/19 iuniu 1905, nr. 135; 4) Conscripția parochială fiind scrisă încă de parochul Nicolai Popescul pe la anul 1870, era cu totul deranjată și plină de greșeli. Purtarea agendelor parochiale sub astfel de împrejurări nu se putea purta cu esactitate, mai ales [că] edarea [întocmirea] corectă a listelor asupra mișcării poporului devenise mai că imposibilă. Parochul s-a văzut, deci, nevoit, a compune o conscripție nouă, prin esaminarea poporului asupra stării familiilor, apoi prin aflarea și înscrierea din nou a datelor mitricale. Această lucrare din urmă, adică aflarea datelor mitricale din condicile mitricale spre înregistrarea lor în conscripția nouă, i-a părut parochului prea îndelungată și împreună cu foarte multă osteneală.

Deci spre a încunjura această greutate și spre a mijloci pentru viitor o purtare esactă a agendelor parochiale a compus parochul un „Indice matricular alfabetic” din condicile mitricale pentru biroul parochial de aici. Acest indice este un estras din mitricile originale în ordinea alfabetică, carele cuprinde numele tuturor persoanelor pentru care s-a înființat câte un act mitrical în parochie, precum și datele timpului în care s-au făcut actele mitricale referitive. Fiindu-se acest indice mitrical după o lucrare de șese luni, a avut parochul un isvor foarte potrivit spre aflarea grabnică a datelor mitricale, cari aveau a se înscrie în conscripția nouă.

După finirea acestei lucrări s-a văzut parochul îndemnat a compune și tabele genealogice pentru locuitorii acestei enorii. Ca isvoare pentru compunerea acestui opu s-au întrebuințat condicile mitricale prin mijlocirea „Indicelui matricular alf[abetic]”, apoi conscripția parochială din anii 1811, 1817 și 1835, în fine, tradițiunea poporului. Scopul acest lucrări a fost: 1) Ca la întrebări din partea diregătorilor publice să se poată compune cu ușurință spița neamului; 2) Ca la încheieri de căsătorii să se poată afla

cu ușurință consângenitatea sau cuscria între două persoane învoite prin căsătorie; 3) Ca aceste table [tabele] fiind bine legate, să rămâe în registratura parochială ca isvoare de suvenire și istorie pentru descendența locuitorilor viitori. Păstrându-se, deci, tablele genealogice în registratura parochială, rog pre toți urmașii mei, în numele poporului meu contimpurean, ca să binevoiască a prourma genealogia începută și a păstra opul acesta ca o suvenire scumpă din timpuri vechi. Epaminonda Prelici, paroch.

Pe la 2/15 iuliu 1904 s-a serbat la mânăstirea Putnei aniversarea de 400 de ani a repausării voievodului Ștefan cel Bun și Mare, la care festivitate solemnă a fost reprezentată și comuna Horodnicul de Jos prin mai mulți membri, precum domnul paroch, cu familia sa, antistele comunal Andronic Prelipcean, corpul învățătoresc și mai mulți studinți și agricultori. După finirea acestei festivități a binevoit Înalt Prea Sfinția Sa Arhiepiscopul Vladimir a prourma visitația canonică în parochiile învecinate, călătorind în soțietatea protopresviterului districtual al Vicovilor prin comunele Vicovu de Jos, Voitinel și Horodnicul de Jos, în cari comune s-a încredințat despre starea ordinii parochiale, a bisericilor, a purtării clerului și poporenilor. De aici a prourmat Înalt Prea Sfinția Sa în 5/18 iuliu 1904 călătoria sa spre Frătăuții Vechi.

Școala poporală de 3 clase din Horodnicul de Jos s-a lărgit prin emisul Consiliului școlar de țară, data 27 noiembrie 1901, în școală de 4 clase, precum arată uricul următor (copia):

Der k. k. Landesschulrat hat in der Sitzung vom 27. November 1901 die Erweiterung der dreiklassigen Volksschule in Unter-Horodnik in einer vierklassigen angeordnet. Als jährlicher Unterhaltungskosten wurden festgestellt:

Gehalt des Oberlehrers	1 200 Kr.
Functions-Zulage desselben	260
Gehalte für zwei Lehrer	2 400
Gehalt für einer Unterlehrer	800
Schulbedienung	260
Schulbeheizung	352
Schulpauschale	60
Lehrmittelpauschale	60
Schulreinigungspauschale	35
Zusammen: 5 427 Kr.	

Zu diesen Auslagen haben die eingeschulthen Concurrrenz-Factoren zusammen 527 Kr. 86 h. beizutragen und zwar die Gemeinde Unter-Horodnik jährlich 411 Kr. 11 h. und das gleichnamige gr.or. Religionsfonds-Gutsgebiet 116 Kr. 75 h.

Zur Bestreitung der Beheizungs- und Bedienungs-Auslagen von zusammen 612 Kr. haben vom 1. Dezember 1902 angefangen die Gemeinde Unter-Horodnik

und das gleichnamige gr.or. Religionsfonds-Gutsgebiet ihre Beiträge jährlicher 411 Kr. 11 h. resp. 116 Kr. 75 h. von zusammen 527 Kr. 86 h. an die Ortsschulkassa abzuführen, während der ungedeckte Kost dieser Auslagen per 84 Kr. 14 h. aus dem Landesschulfonds bestritten werden wird.

Das k. k. Hauptsteueramt erhält daher den Auftrag, die bisherigen Gunsten des Landesschulfonds vorgeschriebenen Beiträge u. zw. der Gemeinde Unter-Horodnik jährliche zwei (2) Kronen 48 h. des gleichnamigen gr.or. Religionsfonds-Gutsgebietes jährlicher einhundertzwanzig drei (123) Kr. 2 h. mit Ende August 1902 einzustellen und allfällige Rück[...] oder Überzahlungen anher bekannt zu geben.

Da die Interessen der von der Gemeinde Unter-Horodnik für Schulzwecke gewidmeten Silberrente zw. 5 800 Kr. in der bisherigen Weise in der obigen Weise in den obigen Beitrag der Gemeinde U[nter]-Horodnik einzurechnen sind, so erhält das k. k. Hauptsteueramt den weiteren Auftrag dieselben pünktlich in Fälligkeitsterminen zu realisieren und vom 1. September 1902 angefangen dem Vorsitzenden des Ortsschulamtes in Unter-Horodnik oder dessen Vollvertreter im vollen Betrage zur teilweisen Bestreitung der Schulbeheizungs- und Bedienungs-Auslagen auf Rechnung des von der Gemeinde U[nter]-Horodnik für die sachlichen Bedürfnisse zu leistenden Beitrages in vierteljährigen [...] Raten nach Maßgabe der Fälligkeit der Interessen gegen ungestempelte, mit dem Amtssiegel versehene Quittungen zu erfolgen und im Journale für politische und Baudepositen dokumentiert in Ausgabe zu verrechnen. Das durch die Beiträgen der eingeschulten Konkurrenzparteien nicht gedeckte Teilbetrag der Beheizungs- und Bedienungs-Auslagen jährliche 84 Kr. 14 h. ist dem Vorsitzenden des Ortsschulamtes in U[nter]-Horodnik oder dessen Vollvertreter vom 1. Dezember angefangen in vierteljährige antecipativen Raten gegen ungestempelte, mit dem Amtssiegel versehene Quittungen zu erfolgen und im Subjurnale des Landesschulfondes für die Rubrik-Zahlungen an die Ortsschulkassen dokumentiert in Ausgabe zu verrechnen.

Weiters wird das k. k. Hauptsteueramt angewiesen, das bisherige Schul- und Reinigungs-Pauschale für die Schule in U[nter]-Horodnik jährliche 72 Kronen, sowie das für dieselbe Schule flüssiggemachte bisherige Lehrmittelpauschale jährliche 42 Kr. mit Ende August 1902 einzustellen, dagegen vom 1. September 1902 angefangen das neu systemisierte Schul- und Reinigungs-Pauschale jährlicher 95 Kr., wovon 60 Kr. für Kanzlei-Auslagen und 35 Kr. für Reinigung des Schulgebäudes und für die Herstellung kleinerer Reparaturen an demselben entfallen, dem jeweiligen Schulleiter in halbjährigen und am 1. Jänner und 1. Juli eines jeden Jahres fälligen antecipativen Raten, und das für dieselbe Schule systemisierte Lehrmittelpauschale jährlicher 60 Kr. dem Vorsitzenden des k. k. Bezirksschulrates in Radautz oder dessen Vollvertreter gegen Amtsquittungen zu erfolgen und in Subjurnale des Landesschulfondes für die Rubriken „Schul-“ resp. „Lehrmittelpauschalien“ dokumentiert in Ausgabe zu verrechnen.

Vorgeschrieben beim Landesschulfonde folio 175/III, Tom VII. fol. 354, 358, 581 und 583.

[Consiliul Școlar c.c. al Țării a dispus, în ședința din 27 noiembrie 1901, extinderea școlii primare cu trei clase din Horodnicul de Jos, la una cu patru clase. Costurile anuale de întreținere au fost stabilite astfel:

Salariul învățătorului principal	1 200 coroane
Îndemnizația de funcție a acestuia	260 coroane
Salariile pentru doi învățători	2 400 coroane
Salariul pentru un învățător adjunct	800 coroane
Serviciul de întreținere al școlii	260 coroane
Încălzirea școlii	352 coroane
Paușal școlar	60 coroane
Paușal pentru materialele didactice	60 coroane
Paușal pentru curățenia școlii	35 coroane
Total: 5 427 coroane	

La aceste cheltuieli, factorii concurenți școlarizați trebuie să contribuie împreună cu 527 de coroane și 86 de helleri, și anume: comuna Horodnicul de Jos cu 411 coroane și 11 helleri anual și domeniul Fondului religios greco-ortodox cu 116 coroane și 75 de helleri.

Pentru acoperirea cheltuielilor de încălzire și întreținere, în valoare totală de 612 coroane, comuna Horodnic de Jos și domeniul Fondului religios greco-ortodox trebuie să vireze începând cu 1 decembrie 1902 contribuțiile lor anuale de 411 coroane și 11 helleri, respectiv 116 coroane și 75 de helleri, însumând 527 de coroane și 86 de helleri, către casieria școlii locale, în timp ce deficitul de 84 de coroane și 14 helleri va fi acoperit din Fondul școlar al Țării.

Prin urmare, Biroul principal c. c. de impozite și taxe primește ordinul de a sista, până la sfârșitul lunii august 1902, contribuțiile stabilite anterior în beneficiul Fondului școlar al Țării, și anume: pentru comuna Horodnicul de Jos suma de 2 coroane și 48 de helleri anual și pentru domeniul Fondului religios greco-ortodox suma de 123 de coroane și 2 helleri anual, urmând să raporteze eventualele rambursări sau plăți excedentare.

Întrucât dobânzile rentei în monede de argint alocate de comuna Horodnic de Jos pentru scopuri școlare, în valoare de 5 800 de coroane, trebuie incluse în contribuția acesteia, Biroul principal c. c. de impozite și taxe primește ordinul suplimentar de a le încasa punctual la scadență și, începând cu 1 septembrie 1902, să le transfere președintelui Oficiului școlar local din Horodnicul de Jos sau înlocuitorului acestuia, pentru a contribui parțial la acoperirea cheltuielilor de încălzire și întreținere a școlii, prin plăți trimestriale, conform scadenței dobânzilor, în schimbul unor chitanțe neștampilate, dar sigilate oficial. Acestea trebuie consemnate în registrul financiar și decontate ca cheltuieli.

Partea neacoperită a cheltuielilor de încălzire și întreținere, în valoare de 84 de coroane și 14 helleri anual, trebuie virată președintelui Oficiului școlar local

din Horodnicul de Jos sau înlocuitorului acestuia, începând cu 1 decembrie, prin rate trimestriale anticipate, în schimbul unor chitanțe neștampilate, dar sigilate oficial, și trebuie consemnată în registrul financiar al Fondului școlar regional, la categoria plăților către casieriile școlare locale.

De asemenea, Biroul principal c. c. de impozite este instruit să înceteze, până la sfârșitul lunii august 1902, plata paușalului școlar și de curățenie pentru școala din Horodnicul de Jos, în valoare de 72 de coroane anual, precum și a paușalului pentru materialele didactice, în valoare de 42 de coroane anual. În schimb, începând cu 1 septembrie 1902, trebuie să se acorde noul paușal școlar și de curățenie, în valoare de 95 de coroane anual, din care 60 de coroane sunt alocate cheltuielilor administrative și 35 de coroane curățeniei clădirii școlii și reparațiilor necesare. Acesta trebuie virat directorului școlii în două tranșe anuale, în 1 ianuarie și 1 iulie.

Paușalul pentru materialele didactice, în valoare de 60 de coroane anual, trebuie plătit președintelui Consiliului Școlar Districtual c.c. din Rădăuți sau reprezentantului acestuia, în schimbul unei chitanțe oficiale, și consemnat în registrul financiar al Fondului școlar regional la categoria cheltuielilor pentru materialele didactice.

Înregistrat în Fondul școlar regional, folio 175/III, Tom VII, fol. 354, 358, 581 și 583.]

Cerând învățătorul superior Vasile Mihalescul, după numărul anilor de serviciu, pensionare, i s-a conces [acceptat] rugămintea prin emisul Consiliului școlar de țară, orânduindu-se prin emis[ul] din 18 iunie 1904, nr. 3312, desrădicarea lui din serviciu. Acestei orânduiri s-a corespuns [?] 11 iuliu 1904 prin Consiliul școlar local astfel că d-l Vasile Mihalescul fu desrădicat din serviciul său de până acum și domnul învățător Gedeon Buznean fu introdus ca [și] conducător de școală în însușietate provisorică. Prin decretul Consiliului școlar districtual de la 21 august 1904, nr. 3545, s-a denumit domnul Anton Prelipcean de învățător subordinal la școala de aici, iar prin decretul din 21 august 1904, nr. 3544, fu denumit Dimitrie Prelipcean de învățător subordinal în însușietate provisorică la această școală. Acești doi învățători nou denumiți s-au introdus în serviciul lor prin președintele Consiliului școlar local. Fiindcă numărul copiilor apti de școală a ajuns la 204, a aflat Consiliul școlar al Țării de bine ca să lărgească această școală în cinci clase; acest decret s-a publicat prin scrisoarea Consiliului școlar districtual din 15 mai 1905, nr. 2784. Prin decretul Consiliului școlar al Țării din 29 octombrie 1904, nr. 8247, fu denumit domnul Mihail Pașcan de învățător superior pentru școala de aici și fu introdus de către președintele Consiliului școlar din loc[alitate] în 17 noiembrie 1904 în serviciu, la care act oficios s-a desrădicat conducătoriul provisor, d-l Gedeon Buznean, din serviciul acesta. La această ocaziune s-a și predat conducătoriului nou introdus și inventariul școlar.

Am văzut pe anul 1905, Horodnicul de Jos, în 20 april/3 mai 1906, Ștefan Pavel, vicar paroh[ial].

Conducătorii comunei Horodnicul de Jos, recunoscând necesitatea lărgirii localităților școlare, au decis, în ședința comitetului comunal, ca zidirea construită în anul 1894, conținând numai trei clase, să se lărgescă atât în fundamânt și să se pună și un etagiu, încât zidirea să consiste din 2 etage conținând, [în] afară de locuința conducătorului școlar, încă șapte încăperi (dispărțituri). Zidirea aceasta s-a conces și s-a început în primăvara anului 1907, încât la 19 maiu a.a. s-a sevărșit sfințirea temeliei, la care ocașiune s-a așezat sub temelie în cornul ostic [estic] din front următorul uric, închis într-o cutie de steclă:

Uric de zidire
Imperatul Francisc Iosif I

Cu emisul laud[atului] Consiliu școlar district[ual] c.r. [cezaro-regesc] din 22 mart 1905, nr. 1308, s-a hotărât a începe pertractările asupra lărgirii, ev[entual] adaptării edificiului școlii din Horodnicul de Jos. Cu protocolul comitetului comunal din 27 mart 1905 a recunoscut acest comitet necesitatea lărgirii, respectiv adaptării acestui edificiu. Prin emisul Consiliului școlar districtual din 27 maiu 1905, nr. 1686, s-a dat conducerii școlare o știre, cum că în 6 iuniu 1905 sosește inginerul guvernial la starea locului, spre a compune planul respectiv. În 6 iuniu 1905 a sosit inginerul guv[ernial] c.r. d-l Heinrich Müller din Cenăuți și, după o consfătuire cu reprezentanții comunei Horodnicul de Jos și cu reprezentantul Fondului relig[ionar] gr.or., s-au luat tratativele pentru compunerea planului. Reprezentanții comunei au fost domni: Andronic Prelipcean, antiste comunal și membrii comitetului comunal, resp[ectiv] de zidire: Pantelemon a Anton Prelipcean, Onufrei Teleagă și Ioan a Silion Prelipcean. Reprezentantul Fondului relig[ionar] gr.or. bucovinean a fost d-l Friedrich Kirsch, administrator silvic c.r. La acest act au mai fost de față: Prea Cucernicia Sa d-l Epaminonda Prelici, paroch și președinte[le] Cons[iliului] școlar local, d-l V. Mihalescul, înv[ățător] sup[er]ior în pensie și următorii domni învățători activi de la școala aceasta: Mihaiu Pașcan, înv[ățător] sup[er]ior, Gedeon Buznean, înv[ățător] def[initiv] și Anton, Dimitrie și Leon Prelipcean, toți învățători provizori. Comitetul comunal, sub a cărui activitate se zidește acest edificiu, constă din următorii domni: George a lui Iacov Teleagă – antiste comunal, Alexandru Popescu – I jurat, Ignatie Teleagă – II jurat și Onufrei Teleagă, Vasile Boghian, Simeon Teleagă, Andronic Prelipcean, Dimitrie a Lupu Teleagă, Gedeon Buznean, Simeon a Teodor Prelipcean, Chiril și Petru Teleagă, George Zigănescul, Casian Teleagă, Ioan Prelipcean, Efrem Olenici, Avram Prelipcean și George Popescul. Comitetul Consiliului școlar local constă [din]: Epaminonda Prelici – președinte, Mihaiu Pașcan – vicepreședinte, Simeon Teleagă, Efrem Olenici, Andronic Prelipcean, George a Iacov Teleagă – membri ordinari, Onufrei Teleagă și Pantelemon a Anton Prelipcean – substituiți. Corpul didactic constă din următorii domni: Mihai Pașcan – înv[ățător] sup[er]ior, Ghedeon Buznean – înv[ățător] def[initiv], Anton Prelipcean și Dimitrie Zigănescul – înv[ățători] prov[izori]. Acest edificiu costă 41 500 [de] coroane,

la care contribuie comuna Horodnicul de Jos [cu] 33 200 [de] coroane, iar restul de 8 300 [de] coroane Fondul relig[ionar] gr.or. din Bucovina. Zidirea o săvârșește comuna Horodnicul de Jos în regia proprie și sub conducerea maeistrului d-l Iosef Magerhoffer.

Acest uric e compus pe timpul guvernatorului c.r. dr. Regner de Bleyleben¹¹, președintele Țării și șeful Consiliului școlar al Țării. Referentul administrativ al Țării în Consiliul școlar al Țării e d-l dr. Alexander Pesici, cavaler de Kosnadol, Consiliul aulic c.r. și subprefectul său, dr. Robert Korn, c.r. secretar guvernial. Inspector școlar al Țării c.r. e d-l Dionisie Simionovici. Căpitan al districtului Rădăuți e d-l Robert Procopovici, secretar guvernial c.r. și ca referent școlar, d-l Constantin Berar, concepist c.r., cari amândoi și-au dat silință deosebită la îndeplinirea acestui edificiu. Inspector școlar districtual c.r. e d-l Petru Pitei. În fine, se amintește că d-l Vasile Nastasi, secretar com[unal] din Volovăț, a ajutat mult cu sfatul la îndeplinirea acestei întreprinderi.

Sfințirea temeliei școlii s-a săvârșit de parochul local, d-l Epaminonda Prelici și cantorul său, d-l Dimitrie Halip, în fața unui număr public.

Horodnicul de Jos, în maiu 1907.

Mihaiu Pașcan, George a Iacov Teleagă, antiste comunal, Ep[aminonda] Prelici, președinte[le] Cons[iliului] școl[ar] local, Iosef Magerhoffer.

S-a văzut cu ocaziunea vizității canonice pe anul 1908, Horodnic[ul] de Jos, în 10/23 iuli 1907, Ștefan Pavel, vicar paroch[ial].

Die Schulweihe vom 13. Oktober 1907

[An] Dem 13. Oktober 1907 fand die Weihe des neu zugebauten Schulhauses in folgender Weise statt.

Vormittags wurde die h[eilige] Erstweihe von drei Pfarrern: Herrn Ortspfarrer Epaminonda Prelicz, Herrn Pfarrer von Bukschoia, Dimitrie Popescul, und vom Hilfspfarrer von Dorna Kandreni, Emanuil Prelipcean in feierlicher Weise celebrirt.

Um 12 Uhr mittags begann der h[eilige] Akt der Schulweihe, welcher von 4 Priestern vollzogen wurde, indem zu den drei obgenannten geistlichen Herrn, noch der Herr Pfarrer von Alt-Fratautz, Herr Petru Boca hinzukam. Als offiziell eingeladene Gäste machten dieser Schulweihe folgende Herrn bei: 1) Der Vertreter des k. k. Radautzer Bezirksschulrates, Herr Constantin Berar, k. k. Regierungskommissär; 2) Herr Petru Piteiu, k. k. Bezirks-Schulinspektor; 3) Herr Tarnavschi, als Vertreter des k. k. Bezirksgerichtes; 4) Herr Rachmuth, k. k. Gerichtsadjunkt u. k. k. Gerichtssekretär;

¹¹ [Oktavian Alfred Wenzel Bohuslaw Freiherr Regner de Bleyleben (1866–1945) – guvernatorul Bucovinei în perioada 1904–1911. În timpul mandatului său a promovat coexistența pașnică între diversele grupuri etnice și religioase din regiune, susținând Ausgleich-ul, compromis politic realizat în 1910, menit să asigure o reprezentare mai echilibrată a diverselor grupuri etnice din Ducatul Bucovinei în administrație și Parlamentul regional. https://de.wikipedia.org/wiki/Oktavian_Regner_von_Bleyleben, accesat în 6 martie 2025.]

5) Herr Isidor von Dolinski, k. k. Bezirks-Inspektor von Gura-Humora; 6) Herr Dimitrie Teleagă, k. k. Bezirks-Inspektor von Kimpolung; 7) Mehrere Vertreter benachbarter Schulleitungen sowie einige benachbarte Gemeinde-Vorsteher, sowie Bez. Ingenieur Kobe.

Nach Beendigung der h[eiligen] Sanktion der Weihe hielt der Pfarrer E. Prelicz eine gediegene Rede über die Notwendigkeit zweckmäßig gebauter Schulhäuser sowie über den Beruf der Schule, hinsichtlich der religiös-moralischer Erziehung der Jugend.

Hierauf las der Herr Oberlehrer Michail Pașcan die Errichtungs-Umstände des neu zugebauten Schulhauses vor und schloss dieselbe mit einer Rede über die Notwendigkeit des Schulunterrichtes und des Deutschen, welche mit S[einer] apostolischen Majestät als der höchste Schirmer der Schulen darzubringen verpflichtet sind.

Nach dieser Anrede hielt der k. k. Regierungskommissär Herr Constantin Berar im Namen des k. k. Bezirksschulrats eine entsprechende Ansprache, worauf er nachstehenden Personen schriftliche Anerkennungen erteilte: 1) dem Gemeinde-Vorsteher, Gheorghe Teleagă; 2) dem gewesenen Gemeinde-Vorsteher, Andronic Prelipcean; 3) dem Ortsschulrats-Vorsitzenden, Herrn Epaminondas Prelicz; 4) dem Oberlehrer, Herrn Mihai Pașcan; 5) den übrigen Lehrpersonen hiesiger Schule.

Ebenso wurde sowohl dem alten, als dem neuen Gemeinde-Ausschuss für die erwiesene Schulfreundlichkeit der Dank ausgesprochen. Die Anerkennungen wurden mittelst Erlasses des k. k. Bezirksschulrates vom 10. Oktober 1907 Zl. 6203 den benannten Personen erteilt.

Nach dem offiziellen Teile wurde seitens hiesiger Gemeinde und des Vereines „Vatra“ ein Fest-Banquet veranstaltet, an welchem über 150 Personen teilnahmen und bei welchem der Pfarrer E. Prelicz folgende Festrede in deutscher Sprache hielt:

„Hochgeehrte Versammlung!

Es ist jedermann bekannt, dass im Jahre 1848, dem Zeitpunkte, da unser allergnädigste Herrscher und Herr Kaiser Franz Josef I. den glorreichen Thron seiner [...] Völker bestieg, die allgemeine Kultur unseres Landes noch auf einer tiefen Stufe der Entwicklung sich befand; was uns dem Umstande zu ersehen ist, da im genannten Jahre im ganzen Lande um 50 Bildungs-Anstalten gezählt wurden.

Die Hauptursache des langsamen Anwachsens der Volksbildung zu jener Zeit war der Mangel an tauglichen Lehrern und Lehrgebäuden.

Jedoch gleich nach dem Regierungs-Antritte seiner apostolischen Majestät wurden gemäß seiner Anordnungen und Gesetze zur Erziehung einer höheren Volksbildung und somit zum allgemeinen Wohlstande neue Bahnen hier zu Lande gelegt. Dann schon in demselben Jahre wurde zwecks Erziehung nötiger Lehrkräfte für Volksschulen der sogenannte gr.or. Praeparanden-Kurs eröffnet, aus welchem nach 22 Jahren die gegenwärtig bestehende, den modernen Anforderungen entsprechende Lehrerbildungs-Anstalt hervorging. Das Streben der obersten Schulbehörde in jeder

Gemeinde, je nach Ausdehnung und Bevölkerungszahl auf, neue Schulen zu errichten, hatte zur Folge, dass die Zahl der Volksschulen rapide zunahm und die Volksbildung in verhältnismäßig kurzer Zeit wesentliche Fortschritte machte.

Mit Rücksicht auf dem erfreulichen Fortschritt, welchen auch unsere Gemeinde Horodnic de Jos in geistiger Kultur derzeit aufweist, ferner, dass aus dem Schoße dieser Gemeinde eine bedeutende Zahl gebildeter und mit Staatsämtern bekleideter Männer hervorging, endlich mit Rücksicht auf die gegenwärtigen hochmächtige Leistung seitens dieser Gemeinde durch Erbauung des neuen Schulgebäudes, dessen feierliche Einweihung wir heute begehen, sehe ich mich als Ortspfarrer und Leiter des Ortsschulamtes berufen, den kompetenten Faktoren dieses kulturellen Fortschritts hiermit meine aufrichtige Anerkennung und innigst gefühlten Dank anzusprechen.

Insbesondere unterbreite ich meinen Dank in tiefster Gunst Seiner apostolischen Majestät, unserem höchsten Herr und Kaiser Franz Josef I., durch dessen hohen Gnade und Weisheit unser Streben, unsere Mühen und Opfer dem tiefersehten Ziele zugeteilt wurden, so dass ich mich gediegen fühle, dieses Glas in Gemeinschaft mit der hier versammelten hochgeehrten Gesellschaft zu Ehren Seiner apostolischen Majestät zu erheben, mit dem innig gefühlten Wunsche: Gott der Allmächtige wolle S[eine] Majestät zum Wohl seiner treuen Untertanen noch viele, viele Jahre erhalten!”

Unmittelbar nach diesem [...], bei welchem noch mehrere Ansprachen seitens des k. k. Bezirkskommissär Constantin Berar, sowie des Herrn Bezirksschul-Inspektors Petru Pitey, endlich namens der Gemeinde, seitens der Gemeinde-Sekretär Pantelemon Prelipcean gehalten wurden, fand das feierliche Begräbnis der Anna, Gattin des hiesigen Grundherrn Simeon a[1] [lui] Vasile Teleagă statt, welches von vier Priestern zelebriert und von mehreren Honoratioren begleitet wurde.

Am Abend [...] hat der Verein „Vatra” eine Tanz-Unterhaltung veranstaltet.

[Sfîntirea școlii în 13 octombrie 1907

În 13 octombrie 1907 a avut loc sfîntirea noii clădiri extinse a școlii, după cum urmează:

În cursul dimineții, a avut loc prima slujbă de sfîntire, oficiată în mod solemn de trei preoți: preotul paroh local Epaminonda Prelicz, preotul paroh din Bucșoia, Dimitrie Popescul, și preotul vicar din Dorna Candreni, Emanuil Prelipcean.

La ora 12:00 a început actul principal al sfîntirii școlii, la care au participat patru preoți, alături de cei trei menționați mai sus alăturându-se și preotul paroh din Frătăuții Vechi, domnul Petru Boca.

În calitate de invitați oficiali, au fost prezenți la acest eveniment următorii domni: 1) Reprezentantul Consiliului Școlar Districtual c.c. din Rădăuți, domnul Constantin Berar, comisar guvernamental c.c.; 2) Domnul Petru Pitei, inspector școlar districtual c.c.; 3) Domnul Tarnavschi, reprezentant al Tribunalului

Districtual c.c.; 4) Domnul Rachmuth, adjunct judecătoresc c.c. și secretar al Judecătorei c.c.; 5) Domnul Isidor von Dolinski, inspector districtual c.c. din Gura Humorului; 6) Domnul Dimitrie Teleagă, inspector districtual c.c. din Câmpulung; 7) Mai mulți reprezentanți ai autorităților școlare din localitățile vecine, câțiva primari din localitățile apropiate și inginerul districtual Kobe.

După finalizarea slujbei oficiale de sfințire, preotul Epaminonda Prelicz a ținut o predică, în care a subliniat necesitatea construirii unor școli adecvate și rolul acestora în educația religioasă și morală a tineretului.

Apoi, învățătorul Mihai Pașcan a prezentat circumstanțele în care s-a realizat extinderea noii clădiri școlare și a încheiat cu un discurs despre importanța educației școlare și a limbii germane, subliniind obligația de a o respecta, având în vedere că Majestatea Sa Apostolică este cel mai înalt protector al școlilor.

În continuare, comisarul guvernamental c.c., domnul Constantin Berar, a rostit un discurs în numele Consiliului Școlar Districtual c.c., după care a acordat diplome următoarelor persoane: 1) Primarului Gheorghe Teleagă; 2) Fostului primar Andronic Prelipcean; 3) Președintelui Consiliului Școlar Local, domnul Epaminonda Prelicz; 4) Învățătorului principal Mihai Pașcan; 5) Celorlalți membri ai corpului didactic al școlii.

De asemenea, atât fostul, cât și actualul consiliu comunal au primit mulțumiri pentru sprijinul acordat educației. Diplomele au fost acordate printr-o decizie a Consiliului Școlar Districtual c.c. din 10 octombrie 1907, cu numărul de înregistrare 6203.

După partea oficială, comunitatea locală, împreună cu asociația „Vatra”, a organizat un banchet festiv la care au participat peste 150 de persoane. Cu această ocazie, preotul Epaminonda Prelicz a ținut un discurs festiv în limba germană:

„Onorată adunare!

Se știe că în anul 1848, când preamilostivul nostru domn și împărat, Franz Josef I, a urcat pe gloriosul tron al popoarelor sale, nivelul general de cultură al țării noastre era încă foarte scăzut, lucru dovedit și de faptul că în acel an existau doar aproximativ 50 de instituții de învățământ în întreaga țară. Cauza principală a dezvoltării lente a educației poporului la acea vreme a fost lipsa de profesori calificați și de clădiri școlare adecvate. Însă, odată cu urcarea pe tron a Majestății Sale Apostolice, au fost stabilite noi direcții pentru dezvoltarea educației maselor și, implicit, pentru bunăstarea generală, prin implementarea unor reglementări și legi menite să îmbunătățească sistemul de învățământ. Astfel, în același an a fost introdus un curs pregătitor pentru viitorii învățători ai școlilor primare greco-ortodoxe, iar după 22 de ani, din această inițiativă a rezultat actuala instituție de formare a cadrelor didactice, care corespunde cerințelor moderne. Dorința autorităților școlare de a înființa școli în fiecare localitate, în funcție de mărimea acesteia și de numărul locuitorilor, a dus la o creștere rapidă a numărului de școli primare și, în consecință, la un progres semnificativ al educației poporului într-un timp relativ scurt. Având în vedere aceste progrese încurajatoare și faptul că localitatea noastră, Horodnicul

de Jos, a oferit de-a lungul timpului un număr semnificativ de persoane instruite, care au ocupat funcții publice importante, și, mai ales, ținând cont de realizarea actuală – construirea noii clădiri școlare, a cărei sfințire o sărbătorim astăzi –, consider că este datoria mea, în calitate de preot paroh și președinte al Consiliului Școlar Local, să adresez sincere mulțumiri tuturor celor implicați în acest progres cultural. În mod special, doresc să-mi exprim gratitudinea profundă față de Majestatea Sa Apostolică, preamiliostivul nostru domn și împărat Franz Josef I, datorită căruia eforturile, munca și sacrificiile noastre au fost îndreptate către acest țel mult dorit. De aceea, mă simt onorat să ridic paharul, împreună cu distinsa adunare de față, în cinstea Majestății Sale Apostolice, și să uez din toată inima: Dumnezeu Atotputernic să-l păstreze pe Majestatea Sa încă mulți, mulți ani spre binele supușilor săi credincioși!”.

Imediat după acest [moment], la care au luat cuvântul și comisarul districtual c.c. Constantin Berar, inspectorul școlar districtual Petru Pitei și, în numele comunității, secretarul comunei, Pantelemon Prelipcean, a avut loc înmormântarea solemnă a Annei, soția moșierului local Simeon a [lui] Vasile Teleagă. Aceasta a fost oficiată de patru preoți, în prezența a numeroase personalități locale.

Seara, asociația „Vatra” a organizat o petrecere dansantă.]

S-a văzut cu ocazia vizitației canonice. Horodnicul de Jos, în 26 august/ 8 septembrie 1908. Vladimir, arhiepiscop și mitropolit.

Vizitația canonică

26 august/8 septembrie 1908

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Vladimir a înștiințat parochiatul local prin scrisoarea din 6/19 august 1908, nr. 146, cum că, începând de la 19 august/ 1 septembrie a.c. va începe o vizitație canonică a tuturor păstoriilor de suflete din protopresviteriatul Rădăuțiului după un program anumit. În urma acestei înștiințări, parochiatul local a conchemat epitropia bisericească la ședința din 17/30 august, la care s-a decis, conform protocolului ședinței, ca Eminenția sa să afle aici o primire deamănă, și anume: 1) Rădicarea unei porți triumfale lângă cancelaria comunală, cu inscripțiunea: „Bindecuvântă, Stăpâne!”; 2) Ridicarea unei porți triumfale împodobite cu flori înaintea casei parochiale; 3) Trimiterea unui banderiu de 30 de călăreți, cari vor avea să petreacă pre Eminenția Sa; 4) Predarea unui dar național din colaci și sare; 5) Reprezențațiuni din partea școalei și comunei; 6) Un dineu solemn aranjat în casa parochială pentru Eminenția Sa cu suita și honorațiunile [personalitățile de vază] locale și districtuale.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit a ajuns la Horodnicul de Jos precis la 12 oare amiazăzi, fu întâmpinat de antistele comunale George Teleagă și comitetul comunal, la poarta triumfală predându-i-se, între gradulări, colacii și sarea. Înaintea bisericii parochiale fu întâmpinat Înal P[rea] Sf[inția] Sa de parochul local, îmbrăcat în [haine] ornate, cu S[fânta] Evanghelie și crucea și urmat de prozeșiunea bisericească, la care ocaziune parochul a ținut următoarele [a] cuvântare de primire:

„Înalt Prea Sfințite Stăpâne! Sosirea Eminenței Voastre la enoria Horodnicul de Jos a umplut inimile tuturor credincioșilor de o mângâiere dulce și de o bucurie fiiască nespūsă de mare. Precum pruncul cel flămând și însetat așteaptă fără răbdare hrana și grija din partea maicei sale, astfel a așteptat și poporul acesta sosirea Eminenței Voastre, știind cum că [cu] această ocaziune va avea fericirea de a auzi și asculta cuvântul cel plin de iubire părintească și mângâiere sufletească din învățăturile cele sfinte ale Evangheliei lui Christos. Căci cuvântul cel d-zeesc, adică învățătura evanghelică, care se păstrează ca o comoară bogată în biserica lui Christos, o chivernisesc episcopii și preoții, împărțind prin cuvântările lor fiecărui credincios hrana sufletească după trebuință. Însă, deși propovăduim noi, preoții, cuvântul d-zeesc după puțină, totuși cuvântările noastre n-au totdeauna efectul dorit, pentru că rodirea semânței cuvântului atârână de multe ori și de la autoritatea cuvântătorului/predicatorului. Drept aceea s-au grăbit toți credincioșii la primirea festivă a Eminenței Voastre cu scop dublu: adică de a-și arăta supunerea și iubirea fiiască către Înalt Prea Sfințitul lor Stăpân și Arhiereu, apoi spre a auzi cuvântul d-zeesc din gura aceluia învățător bisericesc, carele este înzăstrat de D-zeu cu autoritatea deplină a cuvântului. Deci eu, ca păstorul sufletesc al acestei enorii, pot și asigurat pre Eminența Voastră cum că acești enoriași auzind la această ocaziune binevenită cuvântul d[umne]zeesc, îl vor primi ca o lumină cerească care, stăruind în întunericul [întunericul] neștinței, a prejudețelor [prejudecăților] și patimelor ominești, le va arăta calea ce duce spre mântuire și viața vecinică. Binevoiți, deci, a-mi împărțâși binecuvântarea arhierescă!”.

Ajunș la biserică, s-au cântat rugăciunile îndătinute precum și parastasul pentru ctitorii și binefăcătorii bisericeii. La fine a ținut Eminența Sa o cuvântare despre exemplul cel bun ce-l pot da locuitorii Horodnicului de Jos celor străini, și-a respicat [exprimat] îndestularea și bucuria sa cum că locuitorii de aici nu primesc cășmă, nici jidovi în comună și cum că își arată iubirea pentru școală prin efectuită [înfăptuită] zidire a unui edificiu imosant școlar și prin trimiterea fiilor la studii mai înalte. Eșind din biserică, a vizitat Eminența Sa localitățile [localurile] școlare, adică toate cele cinci clase, avorbind pre copiii cu cuvinte pline de iubire părintească, a vizitat pre Superiorul în locuința sa și a luat în vedere parcela locului pe care voiește comuna să zidească biserica cea nouă.

După sevârșirea [cuvântării] a plecat Eminența sa, urmat fiind de întregul banderiu, preoți și honorațiuni, la casa parochială, unde au luat parte la dineul pregătit. Prezenți au mai fost domnul prefect districtual Robert Procopovici, apoi reprezentantul patronatului, domnul Friedrich Kirsch, domnul Iosif Hanczel din Praedit, domnul consilier Coca, domnul vicar protopresv[iter] Ștefan Pavel, doi diaconi, cantorul catedral, apoi corpul învățătoresc din comună, antistele comunal George Teleagă, doi epitropi bisericești, Dimitrie Teleagă și Andronic Prelipcean, în fine, doi alumni seminariai etc.

După rostirea unui toast întru sănătatea Maiestății Sale și cântarea imnului împărătesc, Eminența Sa a rădicat masa și a ținut o ședință cu epitropia bisericească,

la care și-a respicat această dorință ca să se zidească cât mai curând o biserică nouă pentru comuna noastră, și-a respicat mulțumita parochului local pentru predicământul regulat și catechisația în biserică.

După ce s-au controlat cărțile și actele oficiului parochial a plecat Eminenția Sa la comuna Marginea, petrecut fiind de banderiuil călăreților, de suita sa și de parochul local.

Această vizitație canonică a lăsat în inimile credincioșilor o mulțumire profundă și o amintire demnă de persoana Înalt Prea Sfinției Sale.

15/28 faur 1909

Serbarea jubileului de 60 de ani de domnie a Maiestății Sale Împăratului,
în 19 noembre/2 decembre 1908

Cu privire la demnitatea zilei iubiliare a orânduit prea venerabilul Consistoriu Archiepiscopesc, prin emisul din 6/19 noembre a.c., nr. 8740, ca păstorii sufl[etești] de cu bun timp să vestească poporului în biserică această mare serbare a împărăției întregi și să-i invite a lua parte în număr cât mai mare, atât la privighiarea de sară, marți, în 18 noembre, cât și în ziua următoare, miercuri dimineață, la Sf. Liturghie cu doxologie, având a se ține și o cuvântare festivă.

Urmând acestei dispuneri consistoriale, s-au celebrat în presara zilei iubiliare sărinda [slujbă de pomenire a celor vii sau adormiți, ținută timp de 40 de zile], împreună cu privighiarea în mod solemn, în prezența corpului didactic al școalei populare, precum și în prezența epitropiei bisericești și a antistului comunal. Sara, după sărindar, s-au luminat atât edificiul bisericesc, [cât și cel] școlar și parochial în mod solemn, până la 8 oare sara. Dimineața, în 2 decembre, s-a sărbăt[orit] Sf. Liturghie în mod solemn, fiind de față întreg corpul didactic, cu tineretul școlar, epitropia bisericească, membrii comitetului comunal, condus fiind de antistele comunal. După finirea doxologiei s-a ținut cuvântarea festivă despre conducerea înțeleaptă a regimului în timp de 60 de ani prin prea bunul nostru împărat Francis Iosif I, numărându-se toate binefacerile cară în decursul acestui lung restimp s-au revărsat asupra tuturor popoarelor din împărăție în decomun, iar în special asupra Ducatului Bucovinei, prin înființare de instituțiuni culturale.

La eșire din biserică a defilat tineretul școlar, precum și compagnia „Arcașilor” înaintea bisericii, a canțelariei comunale și a edificiului școlii, cari toate au fost împodobite cu steaguri de bucurie. Poporul întreg a manifestat o bucurie și spirit solemn nemaipomenit, strigându-se tot una cuvintele: „Mulți ani pentru Împăratul!”.

Tineretul școlar, precum și autoritățile locale, intrând în locașul școlar, au cântat imnul împărătesc. În sala festivă au ținut cuvântări domnul învățător sup[erior] Mihai Pașcan și Gedeon Buznean. Apoi s-au împărțit între copiii școlari săraci veșminte în număr de 100, urmându-se în privința aceasta dorinței prea înalte a

Maiestății Sale. Fiindu-se împărțirea veșmintelor pe la 12 oare, a încheiat președintele consiliului școlar, Ep. Prelici, solemnitatea cu o vorbire scurtă și cu cântarea imnului împărătesc din partea tineretului școlar, carele a primit cu această ocaziune câte o cărticică festivă despre viața Maiestății Sale, de D. Dan¹², ca un semn de amintire pentru ziua iubiliară a împăratului.

Însoțirea arcașilor

Dumineca, în 15/28 faur 1909, a aflat loc inaugurarea Soțietății Arcașilor¹³ prin o serbare strălucită. Această Însoțire s-a înființat încă în luna noembre 1908, prin încuviințarea prefecturii districtuale, și-a procurat un steag frumos și a invitat pe domnul Iosif Hanczel, procurorul din Praedit, ca naș al steagului și protector al Însoțirii la această serbare. Adunându-se membrii Însoțirii în ziua sus numită la biserica locală spre a participa la cultul divin, s-au făcut din partea păstorului sufletesc rugăciunile de mulțumire și binecuvântare pentru prosperarea Însoțirii. După săvârșirea Sf. Liturghii a ținut parohul în ograda bisericeii o cuvântare solemnă despre chemarea și datorințele Însoțirii, arătându-se prin argumente temeincie cum că Însoțirea Arcașilor are chemare de a apăra comuna de toate periculele fizice și morale, precum de a localisa incendii, de a mântui viața oamenilor slabi din pericolul inundării sau a cutremurilor de pământ; apoi de a feri comuna de invasiunea jidovimii coruptive, precum și tinerimea de patima beției și a răsipei prin propriul esemplu vrednic de imitare. Îndemnându-se membrii Însoțirii la o purtare demnă de chemarea lor, s-a predat steagul cu binecuvântare bisericească în mâinile nașului Iosif Hanczel și comandantului Filip Prelipcean. Nașul steagului și protectorul Însoțirii a mulțumit prin puține cuvinte pentru onoarea care i s-a arătat prin chemarea de naș și protector, promițând cum că va sprijini această însoțire după putință cât timp va petrece pe hotarele comunei Horodnicul de Jos.

Domnul învățător superior Mihaiu Pașcan, ținând o cuvântare, a arătat, cu privire la semnul distincțiunii a tricolorului românesc, cum că trăinicia națiunii

¹² [Dimitrie Dan este autorul unor lucrări de publicistică dedicate împăratului Franz Joseph: *Discurs de Ziua Împăratului*, 1891; *Împăratul nostru, Franz Joseph I*, 1898, 1908. Cf. Antonie Moisei, Arcadie Moisei, *Dimitrie Dan. Un etnograf uitat. Monografie și antologie de texte*, traducere din limba ucraineană de Antoaneta Olteanu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2024, p. 86.]

¹³ [Arcășiile au fost întemeiate de Societatea „Dacia”, în anul 1906, pentru a contracara „cultul satanului – alcool” și ca reacție la pericolul rutenizării Bucovinei, scopul fiind acela al educării naționale a tineretului sătesc și a răspândirii culturii în lumea satului. Activitatea arcășiilor se desfășura prin organizarea de conferințe, cursuri de popularizare, înființarea de cabinete de lectură și biblioteci populare. Arcășiile au avut mai multe secții: culturală, economică, socială, sportivă. De asemenea, au fost editate și ziare arcășești: „Arcașul”, „Sentinela Română”. După anul 1918 numărul arcășiilor a crescut, acestea promovând ideea de solidaritate românească. Implicarea societăților arcășești în activități politice a condus la îndepărtarea acestora de la scopurile culturale propuse. Pentru detalii vezi: Teodor Balan, *Arcășiile din Bucovina. Reproducere din ziarul „Glasul Bucovinei”, an IX, 1926*, Cernăuți, f. e., 1926; Filaret Doboș, *Arcașii. Gânduri și fapte din Țara de Sus (1905–1940)*, Cernăuți, 1940.]

române se bazează pe virtuțile severe ale poporului, [pe] cari le-au moștenit de la strămoșii noștri romani, veniți din Imperiul Roman cu ocaziunea cuceririi Daciei în părțile Carpaților, sub conducerea împăratului Traian. Deci noi, ca urmașii poporului roman, să dovedim prin o purtare riguros morală cum că suntem demni de a stăpâni și mai departe acest pământ moștenit și apărut de străbunii noștri de invasiunea dușmanilor barbari. La urmă a ținut și domnul George Bădeliță ca [și] căpitan al Însoțirii o cuvântare despre datorințele membrilor Arcășiei. A prourmat, deci, defilarea trupei, în număr de 150 de membri, dinaintea canțalariei comunale și locașului școlar, iar în locuința domnului [învățător] superior dinea pentru conducătorii Însoțirii și dignității comunei.

S-a văzut cu ocaziunea visitației canonice pe anul 1908. Teodor Polann [?], vicar paroh[ial].

1910

Zidirea bisericei

Nemijlocit după instalarea parohului actual în parohia aceasta s-au cunoscut cum că dimensiunile bisericei nu sunt de ajuns spre a cuprinde numărul evlavioșilor creștini, cari curgeau ca ploaia în fiecare duminică și sărbătoare la casa Domnului spre a auzi cuvântul lui Dumnezeu. Locuitorii din Horodnicul de Jos privesc biserica, vatra întăririi sufletești, de un focar al însoțirii frățești spre scopuri filantropice. Deci, spre a putea promova interesele religioase, morale și cele vitale ale poporului, spre a mijloci pentru tineretul școlar posibilitatea de a cerceta biserica și de a participa la cultul divin, în fine, spre a exercita cântarea corală la cultul divin întru deșteptarea simțului religios, precum și cel estetic, a îndrumat parohul local zidirea unei biserici noi. Epitropia bisericească, precum și reprezentanții comunei au întâmpinat ideea zidirii cu un zăl învățat și au promis sprijinul întreprinderii.

Însă, precum toate afacerile noastre culturale, așa și chestia zidirii bisericei a aflat la regimul nostru un progres foarte moderat, cu toate că parohiatul local a urgentat scrierea pertratării de concurență mai în fiecare săptămână. Prima dată s-a scris pertratarea de concurență pe terminul de 9 mart 1908, prin scrisoarea oficială a Prefecturii din 23 februarie 1908, nr. 4454, la care ocaziune a prezentat comisarul politic, domnul Valdema Vysložel, comunei bisericești proiectul zidirii după planul bisericei Sf. Sofia în Constantinopol, îmbinat fiind cu o cheltueală de 170 000 [de] coroane, la care sumă comuna ar fi avut să contribuească cu cota [cota] de 78 000 [de] coroane. Însă comuna nefiind în poziția de a solvi o sumă atât de mare și mai observând reprezentantul Fondului religios, domnul Friedrich Kirsch, cum că nu consimțeste la solvirea unor cheltueli atât de enorme, s-a făcut propunerea ca c.r. guvern să elimineze din proiectul prezentat ornamentele evitabile și să micșoreze cheltueele zidirii.

Urmând Înaltul Guvern cerinței propuse, a prelucrat propunerile cheltuelilor și a lăsat din proiectul numit ornamentele cele scumpe și a scris, prin scrisoarea din 13 martie 1909, nr. 7354, o pertratare nouă de concurență, care s-a și făcut în 20 martie 1909 în cancelaria parochială prin comisarul districtual V. Vyslozel, fiind de față domnul Straviski ca reprezentantul Fondului religios, apoi parohul local, precum și reprezentanții comunei bisericești: Ioan a Silion Prelipcean, Pentelei Prelipcean, Onufrei Teleagă și Andronic a Teodor Prelipcean. La această pertratare oficioasă ni s-a propus același proiect de zidire, însă îmbinat cu-n preț redus al cheltuelilor, încât Fondul relig[ionar] ca patron și birnic va avea a contribui la zidirea bisericești [cu] soma de 65 637 [de] cor[oane] și 20 [de] h[elleri], iar comuna bisericească [cu] soma de 57 362 [de] cor[oane] 72 [de] h[elleri] – 12 300 000 [de] cor[oane]. Neavând, însă, comuna fondul necesar pentru acoperirea speselor numite, s-a văzut necesitatea a cere de la Fondul relig[ionar] un împrumut în soma de 30 000 [de] cor[oane], precum și o subvențiune de 15 000 [de] cor[oane], declarând cum că împrumutul cerut se va reîntoarce în rate șeselunare în răstimp de 10 ani din venitul tolocii comunale.

Ca loc potrivit pentru constituirea edificiului bisericesc s-au luat în evidență parcelele 40, 229 și 230 situate lângă drumul comunei, în apropierea școlii populare, care loc s-a dăruit pentru acest scop de cătră evalviosul creștin Petru a lui Anton Prelipcean. Spre constatarea aptitudinii acestui loc de zidire s-a înfătoșat o comisiune mixtă în 19 aprilie st.n., la locul numit, în persoana domnului comisar Vyslozel și inginerul guvernial Pawlowski, constatându-se cum că acest loc de zidire nu va fi de ajuns; a mai adaos evalviosul creștin Ion a Vasile Popescul o parcelă de 6 prăjini, ear comuna a cumparat o parcelă de 2 prăjini. Aceste 2 parcele ajung până la hotarul ținterimului. Mai pe urmă a mai cumparat Petru a lui Anton Prelipcean o parcelă de 3 prăjini în preț de 400 [de] cor[oane]. Așadară, parcelele cumparate de Petru Prelipcean au un preț de 2 000 [de] cor[oane], ear cele dăruite de Ion V. Popescul, un preț de 500 [de] coronae.

Prin emisul prefectului c.r. al Rădăuțiului, din 9 august 1909, nr. 27405, s-a publicat escrierea de oferte spre asigurarea zidirii și s-a anunțat ziua de 14 august 1909 ca zi de pertractare în afacerea ofertelor. Pe baza pertractărilor efeptuite în 14 august 1909, a publicat Prefectura c.r. a Rădăuțiului, prin raportul său din 6 decembrie 1909, nr. 42369, cum că efeptuirea zidirii s-a conferit, prin analiza prețului cu 20%, zidarilor concesionați Rudolf și Johann Engslers din Rădăuți, construirea iconostasului, adecă lucrările dulgheriei și ale sculpturii de lemn, dulgherului Carol Vormund din Cernăuți, efeptuirea picturii și procurarea icoanelor bisericești, pictorului autorizat pentru arhidieceasa noastră, domnului Nicolai Ivasius și, în fine, procurarea paramentelor de metal, domnului Francisc Kubiczek. În 29 martie/ 11 aprilie 1910 au sosit doi ingineri guverniali cu misiunea de a însemna raionul zidirii, iar 3 zile mai târziu a început zidarul Engslers disgruparea pentru punerea temeliei.

Pe prochemarea parohului local s-au adunat în 28 faur/13 martie 1910 reprezentanții comunei, cari sunt patru împuterniciți pentru zidiri publice, apoi 11 epitropi bisericești și, în fine, 18 membri ai comitetului comunal la o ședință cu

scop ca să se așeze pentru biserica cea nouă patronul, hramul. Făcându-se în timpul consfățuirii observarea cum că ziua patronului actual al bisericii celei vechi, adică Sf. Evang[elisit] Ioan Teologul, nu este sărbătoare legală și că în ziua hramului foarte puțini creștini participă la cultul d-zeesc, pe când cei mai mulți merg la târg ori la lucrul câmpului, s-a decis adunarea la schimbarea hramului și fixarea lui pe o zi de sărbătoare legală, pentru ca toți membrii comunei să fie siliți a sărba hramul cu cuviință. La această consultare s-a ales, deci, ziua Sf. Arhangheli Mihail și Gavril ca hram bisericesc. Despre aceasta s-a raportat prea venerabilului Consistoriu, cerându-se consimțământul diregătoriei bisericești. În rezolvarea acestui raport a aprobat prea onor[abilul] Consistoriu, prin emisul său din 17/30 mart 1910, nr. 2449, deciziunea episcopiei bisericești și reprezentanței comunei, ca pentru biserica cea nouă să se așeze ca patron Sf. Arhangheli. În contra deciziei reprezentanței comunale în privința hramului bisericesc, alți membri ai comunei, în număr de 180, au trimis în recurs către prea venerab[ilul] Consistoriu, cerând ca patronul bis[ericii] să rămână Sf. Evang[helist] Ioan Teologul. Primind parohiatul local acest recurs spre deslușire și raportare, acesta a urmat convocării consistoriale, prin raportul din 29 mart/11 aprilie 1910, nr. 77, cerând ca prea onor[abilul] Consistoriu să decidă după propria socotință despre așezarea hramului pentru biserica cea nouă, însă aceasta să se așeze pe o zi de sărbătoare.

S-a văzut la vizitația pe anul 1909. Ștefan Pavel, adm[inistrator] paroh[ial].

Am văzut în 19 maiu/1 iuni 1910, prof. dr. Emilian Vasilovschi, inspector diecezan.

Zidirea bisericii

Pe baza orânduirii guverniale din 25 maiu 1910, nr. 24584, a sosit, inițial 20 maiu/2 iuniu, în fața locului o comisiune din Cernăuți, constând din domnii: comisarul guv. c.r. dr. Franz Vicentowicz, comisarul c.r. districtual Norbert Kipper și ingenieurul guvernial Gustav Frisch, editorul planului zidirii. Această comisiune a constatat aptitudinea locului de zidire, a asigurat celelalte recerinți și a făcut un protocol cu partidele active în afacerea zidirii; în urmă, a încuviințat comisiunea urmarea zidirii pe fundamentul de beton așezat de Rudolf Engler.

În 22 maiu/6 iuniu a.c. s-au sevărșit în comuna Horodnicul de Jos sfințirea temeliei la zidirea bisericii celei noue. Fiind parohul local împuternicit de către prea venerabilul presidiu consistorial, ddo 9/22 maiu 1910, nr. 102, de a plini acest act, conform ritualului prescrist, a invitat pre Venerabilitatea Sa, exarhul Epifanie Bacinschi, paroh în Horodnicul de Sus și Venerab[ilitatea] Sa Leon Abager, exposit [preot care nu avea gradul de paroh] în Gălănești, ca funcționari auxiliari la acest act solemn.

La 7 oare deminează s-a început în biserica locală rânduiala Utrinei [Utreniei] și după Slavoslavie [laudă dusă lui Dumnezeu] au eșit preoții conduși de procesiunea bisericească întru resunetul campanelor [clopotelor] și bubuitul săcălișurilor [tunurilor] la fața locului, unde aștepta mulțimea poporului. Înainte de a se începe actul sfințirii

s-a înfătoșat ca reprezent[ant] din partea înaltului regim domnul comisar districtual Const[antin] Berar, carele fu sălutat cu reverință din partea parohului local. Prezenți au fost membrii comitetului comunal, în frunte cu antistele Laurente Onica, adiuncții [adjuncții] Iacov Bădelița și Ștefan Colban; ceilalți membri ai comitetului sunt: Filip Prelipcean, Ioan Andrișan, Dimitrie Onică, Titus Zigănescul, Antonie Popescul, Ioan Olenici, Pancrat Popescul, Calistrat Piscuc, George Bădeliță, Nicolai Prelipcean, Simeon Teleagă, George Teleagă, Sava Prelipcean, George Popescul, Pantelemon Martinescul. Apoi au fost prezenți membrii epitropiei bisericești: Zaharia Lungoci, Teodor Bădeliță, Laurente Zigănescul, Pancrat Popescul, Ioan Luța, Alexie Cârdei, Dimitrie Bădeliță, Andrei Prelipcean, Dimitrie C. Martinescul, Anton Elisei Prelipcean, Damian Prelipcean și Casian Mironescul; corpul didactic: Mihaiu Pașcan, [învățătorul] superior și învățătorii ordinari: Gedeon Buznean, George Bădeliță, Onufrei Andrievici și Adolfină Sox; apoi tot tineretul școlar, Însoțirea Arcășiei, condusă de steagul cel frumos și de căpitanul George Bădeliță. Fiind masa și toate cele necesare pregătite, au început membrii comunei a depune darurile bisericești în bani, pentru ca numele lor să fie înscrise ca ctitori și binefăcători ai Sf. Biserici în uricul zidirii. Deci s-au cetit în auzul adunării uricul zidirii, ale cărui date se află și în această carte cronică, precum și numele donatorilor de daruri binevoale. Lista acestora se va înscrie în această carte imediat după sfințirea bisericești, a cărei temelie se sfințește astăzi. Acest uric de zidire, împreună cu lista donatorilor, s-a pus într-o steclă prevăzută cu capac șurubuit; aceasta s-a pus într-o cutie de bleah [tablă] și s-a așezat în decurgerea actului de sfințire într-o gaură făcută în betonul temeliei spre ost [est] de la altatul bisericești. În aceeași groapă s-a așezat și o pușcă de fier, care cuprinde tablele genealogice ale poporului din comuna aceasta. Gaura numită s-a acoperit cu o piatră însemnată cu S[f.] Cruce și s-a țimentat împrejur. În decursul actului de sfințire s-a dedicat zidirea aceasta Sfântului Evanghelist și Apostol Ioan Teologul ca patron și scutitor al comunei bisericești. După primirea acestui act sfânt a ținut parohul local o cuvântare festivă, care s-a finit cu felicitările aduse Preluminatului Împărat Francisc Iosif I. Deci s-a cântat imnul împărătesc, cu aceasta s-a finit actul sfințirii. Preoții, oaspeții și învățătorii s-au așezat la dineul aranjat de gospodarul Petru a lui Anton Prelipcean în ograda bisericești celei noue, în decursul căruia s-au rostit toaste în sănătatea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Arh[imandrit] Vladimir, apoi întru onoarea domnului prefect districtual, a parohului local și, în fine, a tuturor binefăcătorilor s[fintei] bisericești.

Registrul de calificățiune

Conduc de năzuința de a duce bisericești un serviciu, am scris, după o recugetare serioasă și în urma sfătuirii cu mai mulți tovarăși de idei, planul și instrucțiunea pentru compunerea unei cărți parohiale de calificățiune, spre a o supune această lucrare autorității mele competente spre aprobare și eventuală introducere în serviciul parohial. Prospectul acestei cărți s-a prezentat Ven[erabilului] Consistoriu, cu rugămintea

ca acesta să binevoiască a o introduce în servițul parohial. Această rugămintă n-a avut, însă, efectul dorit și fu respinsă. Având speranță firmă cum că progresul timpului va aduce la evidență necesitatea sau folosul cărții de cvalificațiune pentru administrarea exactă a diregătoriei pastorești, cutez a încredința prospectul amintit cărții croniceale și rog pre succesorii mei ca să binevoiască a prourma registrul de cvalificațiune scris și introdus de mine în cancelaria parohială din Horodnicul de Jos.

Epaminonda Prelici, autorul.

§ 1. Ființa, scopul și necesitatea cărții parohiale de cvalificațiune

Acest registru să fie o carte a parohiatului, în care se introduc toți enoriașii în viață, începând de la cel mai vârstnic, până la cel ce a împlinit 13 ani, în ordine cronologică și se cvalifică după planul rubricelor existente.

Scopul acestei cărți e câștigarea unei icoane clare despre calitățile spirituale și morale ale enoriașilor, îndeosebi despre gradul de cultură, despre împlinirea datorințelor religioase, dispusățiunile morale și alte împrejurări, a căror cunoștință oferă păstorului sufletesc un ajutor sigur la păstoria cu succes a enoriașilor. Această carte va oferi o bază sigură pentru eliberarea corectă de atestate de moralitate sau scrisori de recomandare și ar da și autorităților informațiuni dorite la pertratări disciplinare.

Necesitatea unei atare cărți parohiale pentru fiecare pastor sufletesc reiese atât din scopul acesteia, cât și din faptul că P[rea] V[enerabilul] Consistoriu a îndus în cărțile de conscripțiune din deceniile anterioare pentru ținerea în evidență a stării religioase morale a credincioșilor câteva rubrici, care trebuie să deie informațiuni asupra împlinirii datorințelor religioase din partea enoriașilor. Totuși, o combinare a cărții de conscripțiune cu cea de cvalificațiune nu era corespunzătoare scopului și nici nu se putea executa din cauză pentru că conscripțiunea parohială urmărește numai ținerea în evidență a mișcării populațiunii – deci un scop curat material –, pe când cartea de cvalificațiune urmărește activitatea spirituală a populațiunii. Afară de aceasta e și purtarea ambelor cărți deosăbită și pe când conscripțiunea se întocmește din nou după fiecare numerare a poporului în perioada de câte 10 ani, cartea de cvalificațiune, întocmită fiind o dată, se continuă numai.

Necesitatea cărții de cvalificațiune mai reiese și din următoarele considerațiuni:

1) Dacă voiesc doi tineri să intre în viața conjugală, apoi păstorul sufletesc este îndatorit să esamineze riguros atât pe mire, cât și pe mireasă și astfel să-și câștige convingerea ori de petenții sunt de ajuns versați în învățatura religiunii și ori de voiesc să se căsătorească din motive morale. Ca să le poată preotul da învățatură și admonieri [muștrări în cazul unor abateri de la normele morale și religioase] corespunzătoare cu privire la o căsnicie fericită, trebuie să fie cunoscut rezultatul cercetării școlii, regularitatea cercetării serviciul divin și catechinăciunii, precum și oarecare viciu sau pedeapsă suferită. Dacă are parohul la dispoziție o carte de cvalificațiune bazată pe izvoare sigure, îi este rezolvarea acestui lucru de tot ușoară.

2) În ziua de azi se pedepsesc din partea judecătorei multe persoane pentru delictе și crime. Dacă un paroh nou numit, necunoscând nici însușirile bune, nici cele rele ale enoriașilor săi, după zise nesigure eliberează unui nedemn care, d[e] e[xemplu] voiește să ocupe o funcție publică, un atestat favorabil de moralitate, strică soțietății ominești. Trebuie, apoi, să considerăm că delictе comise sau pedepse publice se pierd cu timpul din memorie, așa că eliberarea de testimonii favorabile de moralitate pentru nedemni se întâmplă adeseori. Ar fi, deci, de dorit, ca P[rea] V[enerabilul] Consistoriu să interviev la autoritățile judiciare în sensul ca acestea să aducă la cunoștința respectivelor parohiate pedepsele pronunțate. Parohii ar putea atunci influența asupra ameliorării morale a celor pedepsiți prin învățături potrivite și, pe de altă parte, ar putea elibera mai târziu, pe baza actelor penale introduse în cartea de calificățiune, atestate adevărate de moralitate.

3) Prin introducerea cărților de calificățiune în parohiatele noastre ar câștiga biserica un sprijin puternic pentru delăturarea de rele morale și pentru rădicarea simțului moral al poporului rural. Căci îndată ce populațiunea capătă știre despre introducerea obligată a acestor cărți la toate parohiatele, despre întocmirea și scopul lor, în fine, despre urmările bune și rele ale înscrierilor făcute în aceste cărți, va căuta atunci fiecare persoană să-și îmbunătățească purtarea. Afară de acestea, ar poseda păstorul sufletesc în calificățiunile persoanelor remarcate și distinse prin deosebit zel din timpuri trecute un mijloc excelent spre a conduce pe cale adevărată pe urmașii care, în urma patimei, sburdălniciei sau vițiilor, au decăzut moralicește, aducându-li-se înaintea ochilor icoana de laudă a ancesorilor [strămoș, din lb. engleza – ancesor] din cartea de calificățiune și îmboldindu-i spre imitarea unei asemenea vieți. Din motivul acesta ar trebui înduse în cartea de calificățiune persoane care s-au excelat prin o viață curat creștinească, chiar deși au repăusat deja, numai ca exemplu lor cel bun să lucre spre bine și după moarte.

4) Conform experienței, posed toate autoritățile civile și bisericești, școlile medii și universitățile, institutele de creștere și cele penale, cărți de calificățiune, conform cărora sunt înaintați sau preferați amployații subordonați, preoți, învățători etc., după purtarea morală, sârguință, prestațiuni și merite deosebite. Numai parohiatele ort.or. au fost trecute cu viderea în privința aceasta și nu posed până în ziua de astăzi o atare carte de calificățiune, care e atât de necesară și folositoare.

§ 2. Regule de componere

1) Registrarea numelor de persoane ce au să se inducă în cartea de calificățiune are să se facă în ordine cronologică. Ea începe, deci, cu introducerea numelui enoriașului celui mai vârstnic și purcede după vârsta enoriașilor până la copiii care au împlinit 13 ani de vârstă. La finea fiecărui an se lasă un număr corespunzător de rubrici deșerte pentru introduceri posterioare, în care se vor introduce numele imigranților mai târzii, conform actului de naștere.

2) Necesitatea acestui mod de registrare e evidentă din necesitatea aflării rezezi a fiecărei persoane. Spre a se putea afla imediat o persoană oarecare după finalisarea

compunerii cărții de calificățiune, se caută în cartea conscripțiunii datul nașterii și conform acestuia se poate afla persoana respectivă în cartea de calificățiune.

3) Ce privește acum estragerea numelor de persoane din cartea de conscripție și rânduirea lor după etate în cartea de calificățiune, se poate lăsa în sama dexterității individuale a fiecărui păstor sufletesc și nu e necesar de a se arăta aice în detail.

4) La înregistrarea numelor de persoane feminine trebuie să se observe procedura ca ele să se înducă fără deosăbire de-s măritate sau ba, totdeauna după numele lor de naștere, ear numele bărbatului se face evident în altă rubrică.

5) Afară de acestea, trebuie să se mai observe regula ca numele persoanelor care, în urma părăsirii patriei lor pe timpul compunerii condicilor de calificățiune, nu se mai pot numera între enoriași, cu toate aceste însă, din cauza studiilor lor mai înalte, poziției lor în soțietatea ominească și a contactului spiritual cu parohia patriei, să se piardă din evidență. Atari persoane trebuie atât mai sigur să fie evidente în condica de calificățiune, deoarece aceștia sunt factorii care sprijinesc năzuințele spirituale ale patriei lor și servesc astfel fraților din patrie ca exemple demne de imitat. Spre însemnarea mai departe că atari persoane nu se țin mai mult de parohie, se va însemna în rubrica „Starea și domiciliul”.

6) Lucrările de sub [punctele] 1–5 le poate executa păstorul sufletesc însuși, deoarece ele zac în lăuntru terenuului său de activitate. Lucrările următoare însă, cu privire la împlinirea datorințelor religioase și îndeosebi cu privire la caracterul personal, lipsurile spirituale și pedepselor suferite le poate executa păstorul sufletesc (afară de cazul când va ave drept bază documente scrise) numai în cooperațiune activă cu întreaga epitropie bisericească. Căci o qulificățiune unilaterală a enoriașilor bazată pe părerea subiectivă a păstorului sufletesc ar afla, pe o parte, mai puțină încredere la autoritățile preposite [competente], pe de altă parte s-ar putea dovedi în cazuri date prin martori că este falsă. Afară de aceasta, nu e consult ca păstorul sufletesc să se espue reproșului de parțialitate sau nedreptate. Păstorul sufletesc va conchema, deci, în fiecare duminică epitropia bisericească și va da ocașiune să-și exprime fiecare părerea sa asupra persoanelor ce au să se qualifice. Această activitate să se continue până la qualificarea completă a celor vârștnici și să se repețească apoi o dată în an spre a se întregi.

Horodnicul de Jos, 1/14 iuniu 1910

Epaminonda Prelici, autorul

Sistematizarea cooperaturei parohiale [parohie în care activitatea pastorală nu este condusă de un singur preot paroh, ci de un grup de preoți care lucrează împreună sub coordonarea episcopului sau a unei autorități superioare]

Parohiatul local a rugat, prin scrisoarea sa din 12 decembre st.v. 1909, nr. 275, cătră Prea Venerabilul Consistoriu, ca acesta să binevoiască a exopera [a obține prin insistență; a se realiza] sistematizarea unei cooperaturi în comuna aceasta. Pe temeiuul acestei petițiuni a orânduut Guvernul Țării cercetarea chestiei și începerea lucrărilor

oficioase. Prefectura Rădăuțului a orânduit, deci, prin oficialatul său din 7 iuliu st.n. 1910, nr. 22315, pe ziua de 20 iuliu a.c. o pertratare de concurență [dezbateri, negociere], cu care s-a înființat domnul comisar dr. Eugen de Tarangul, administratorul silvic d-l G. Voloșenco, parohul local E. Prelici, antistele comunal Laurente Onica, împuterniciții comunei: Andronic Prelipcean, Onufrei Teleagă și Pantelimon Prelipcean. La această pertratare, care a aflat loc în cancelăria comunală, au protestat reprezentanții comunei contra înființării unei expozituri parohiale [parohie semiindependentă, care nu avea dreptul de a ține acte mitricale] la atinența [filială parohială] Călugărița, pentru care a fost pledat Consistoriul și Protopresviteria; din contra, însă, a declarat unanim cum că sistematizarea unei cooperaturi parohiale pentru enoria Horodnicul de Jos ar fi necesară și de folos cu privire la numărul poporului (resp[ectiv] numărul funcțiunilor bisericești), precum și la împărțirea regulată a învățături catichetice în școala de 6 clase și în biserică.

Horodnicul de Jos, în 7/20 iuliu 1910

Ep. Prelici

1911

Numărarea poporului

În 3 ianuarie st.n. 1911 a sosit în comuna aceasta ca [și] comisar delegat pentru numărarea poporului domnul Nicanor Macovei, prefect pensionat și a început lucrările sale în localitatea școalei populare. Pentru efeptuirea perfectă și deplină a acestui lucru, i-a dat parohiatului local spre întrebuițare conscripția parohială, precum și catalogul parohial. Afară de aceea a trebuit parohiatul acesta să elibereze cam 340 [de] estrase mitricale de naștere pentru băieții născuți în anii 1891 – inclusiv 1901. Ca asistent a servit spre ajutor un delegat comunal și prin 4 zile încă și parohul local. Numărarea poporului a finit în comună în 20 ianuarie st.n. Schimbându-se referințele locuitorilor prin restimpul celor 10 ani din urmă și ivindu-se un șir de vreo 80 de numere ale caselor nou clădite, se arată trebuința ca și parohiatul să prelucreze conscripția parohială.

Horodnicul de Jos, în 17/30 ianuarie 1911, Epaminonda Prelici.

S-a văzut la vizita pe anul 1910, Ștefan Pavel, adm[inistrator] paroh[ial].

1911, 23 aug./5 sept.

Pământul sesiunal [terenurile administrate sau folosite temporar de o parohie]

Locurile sessiale ale parohiei Horodnicul de Jos au fost, până în anul 1911, în cea mai mare parte foarte rele și neapte pentru o lucrare rațională. Până în anul 1802 consta sessia parohială din 18 juguri [și] 259 stânjeni, împărțite în 3 bucăți, adică:

Valea Sacă, aproape de orașul Rădăuți; Munteanca, pe coasta spre nord a dâmbului Colnic și Bereznicieni, între izvoarele Posenului. Peste sessia Valea Sacă s-a făcut la timpul său drumul de fier, pentru care s-a arendat o parcelă. Bani cumpărării, în suma de 200 [de] cor[oane], s-au depus în „Czernowitzer Sparkasse”. Interesele anuale le primește păstorul sufletesc ca desdăunare pentru parcela pierdută. În anul 1802 a întregit regimul pe cererea parohiei pământul sessiunal, adăogând un areal de cam 15 hectare în zidul Tocmitura, situat pe malul stâng al parăului Posen și alături cu hotarul comunei Frătăuțiul Vec[hi]. Acest areal cuprinde parcelele cadastrale nr. 740/1 și 741.

Fiind această sessie Tocmitura foarte depărtată de la comuna Horodnicul de Jos, apoi neavând un drum practicabil și fiind locul de o calitate inferioară, a rugat parohiatul local, prin petițiunea din 1 noiembrie 1907, nr. 174, către Direcțiunea Fondului, ca să se schimbe aceste parcele sessiale cu alte locuri din posesiunea Fondului religios. Această cerere a avut urmarea că Înalțul Ministeriu de Agricultură a orânduit, prin emisul său din 17 martie 1911, nr. 727 b, ca c.r. Căpitănat al Rădăuțului să predee parcelele 2975, 2976 și 2977 din zidul Topliza în comuna Horodnicul de Sus ca pământ sessial și să predee parcelele 740/1 și 741 din zidul Tocmitura administrației Fondului religios în posesiune. În urma acestei orânduirii s-a fixat din partea administraturii silvice din Hardegtal ziua de 17 iunie 1911 ca zi de predare, în care zi s-au prezentat ca funcționari ai predării și primirii: domnul comisar politic dr. Eugen de Tarangul, administratorul silvic Mih. Voloșenco, administratorul economic Praedit Iosif Hantschel, parohul local Epaminonda Prelici și reprezentanții comunei parohiale, Pantelimon Prelipcean și Onufrei Teleagă. Predarea și primirea locurilor sus numite s-a efectuat în fața locului, în 17 iunie 1911, între oarele 2–7 post meridie.

Că schimbul parcelelor numite ale sesiunii parohiale s-a putut efectui este a se mulțami consilierului de administrare, domnului dr. Rudolf Wolf, carele prin decurs de 3 ani și-a dat toată silința ca afacerea să se tranșeze în mod favorabil. Pentru aceasta i se cuvine mulțumita cea mai profundă.

Reperatura casei parohiale

În decursul anului 1910 s-a făcut reperatura la casa parohială în calea concurenții, fiind comuna politică întreprinzătoare și anume s-au făcut următoarele lucrări: 1) Acoperământul casei s-a compus cu bleah de ținc [tablă de zinc] pus pe scânduri și s-a prevăzut cu rure [țevi] pentru scurgerea apelor, cu 2 ferestruici și 2 ochiuri; 2) Ciardacul din partea ogrăzii s-a prevăzut cu podeală și o treaptă betonită și bine fundată; 3) Păreții din afară s-au uns și văruiți din nou, păretele spre apus încă [și] cu unsoare oleită; 4) Ușa la antișambrul [anticameră] din partea grădinei s-a făcut nouă, tot așa și fereastra de asupra ușei; 5) S-au pus două aripi noue, precum și o sticlă la fereastra spre apus; 6) În partea grădinei s-au făcut 2 ciardacuri lunguițe

de scânduri și s-a zugrăvit cu o culoare mohorâtă; 7) Fereștele, ușile, podelele din lăuntru casei s-au uns cu lacuri; 8) În toate odăile s-au zugrăvit pereții; 9) În bucătărie s-a pus o căldărușă și o rură nouă; 10) Grajdul, bucătăria de vară, precum și pivnița s-au acoperit de noi cu draniță nouă; 11) La intrare în ogradă s-a pus o poartă și o portiță nouă cu stâlpi de stejar; 12) Spre grădină s-au făcut 2 garduri de scânduri cu stâlpi de stejar, precum și două ușute; 13) Umblătoarea s-a strămutat în alt loc și s-a reparat.

Pentru collaudarea [din germ. kollaudieren – preluarea unei construcții după terminarea ei și obținerea aprobării oficiale pentru darea în folosință] reparaturilor făcute s-a reprezentat în fața locului o comisiune în 23 august/5 septembrie 1911, fiind de față comisarul politic, dr. Eugen Tarangul, împreună cu un inginer de zidiri, administratorul silvic Mihail Voloșenco, împuterniciții comunei, Onufrei Teleagă și Andronic Prelipcean, în fine antistul comunal Laurente Onica și parohul local Epaminonda Prelici.

Făcându-se socoteala asupra cheltuielilor făcute cu isprăvirea lucrărilor numite, s-a aflat cum că concurența parohială, adică Fondul religios și comuna parohială au cheltuit suma de 4 048 [de] cor[oane] [și] 48 [de] h[eleri] cu reparația edificiilor parohiale.

17/30 decembrie 1911

Regularea [organizarea] parohiei

Parohia Horodnicul de Jos a avut până la finea anului curent o atinență [proprietate] situată pe muntele Osoiu. Această atinență se ținea de comuna politică Horodnicul de Sus. Tot așa a avut parohia Horodnicul de Sus vreo 15 familii în păstorie, cari se țineu de comuna politică Horodnicul de Jos.

Atât administrarea politică, cât și cea spirituală a acestor atinențe au fost împreunate cu multe greutate. Așa d[e] e[xemplu] a chemat parohul local pe tineretul de pe Osoiu într-o duminică la catehizație. Însă nici un copil nu s-a arătat la biserică. Deci, spre a-i sili la participarea învățământului catehetic, a voit parohul să oprească jocul public în duminici și serbători prin o orânduire îndreptată către antistia comunală [primăria comunală] din Horodnicul de Sus. Aceasta însă n-a binevoit a opri jocul public. Provocarea publică în biserică a părinților de a-și trimite copiii la catehizație n-a avut rezultatul dorit. Deci dacă locuitorii de pe Osoiu au urmat traiul de nepăsare față de creșterea religios-morală a copiilor, s-a văzut parohiatul local nevoit a face pasurile necesare spre a împreuna Osoiul cu parohia Horodnicul de Sus, iar Oncienii, cei ce se țineu de parohia Horodnicul de Sus, a-i împreuna cu parohia Horodnicul de Jos.

Căpitanul districtual și guvernul țării au îndrumat regularea parohiei și Înalt Ministeriu de Cult a binevoit să decidă, prin decret[ul] din 6 aprilie 1910, nr. 12908, că parohiile respective vor trebui să cuprindă și ținuturile politice ale acestor comune. În urma acestei orânduiri ministeriale a ordonat căpitanul c.r. al Rădăușului

conchemarea unei comisiuni, compuse din reprezentanții diregătoriei politice, ai Fondului religios, ai comunelor politice și bisericești referitive. Această comisiune s-a înfățișat în 30 decembrie 1911 st.n. în cancelaria parohială din Horodnicul de Jos și a luat la cunoștință orânduirea Înalțului Ministeriu, în urma căreia, de la 1 ianuarie 1912 st.n. atinența Osoiu trece la parohia Horodnicul de Sus și atinența Onicenilor trece la parohia Horodnicul de Jos.

S-a văzut la vizitația pe anul 1911. Ștefan Pavel, paroh.

[1912]

În 23 iunie/6 iulie 1912 a adormit în Domnul vrednicul paroh din enoria aceasta, Epaminonda Prelici. Prin decretul consistorial din 4/17 iulie 1912, nr. 5240, a fost denumit de administrator parohial nou chirotonitul presviter George Vedean și a fost introdus în spiritualii de cătră protopresviterul districtual, d-l Ștefan Pavel, în 14/27 iulie 1912.

[1913]

„În 14/27 ianuarie 1913 a repăosat în Domnul Alteța sa imp[erială] și reg[ală] Prea strălucitul Domn Arhiducele Rainer¹⁴, unchiul Maiestății sale Prealuminatului nostru Împărat, Nestorul familiei augustei noastre Case Domnitoare, în al 87 [-lea] an al vieții Sale, consacrate muncii serioase și neobosite pentru binele popoarelor Austriei, îndeosebi pentru dezvoltarea miliției noastre teritoriale și pentru dezvoltarea științelor și a artelor frumoase” („Foaia ordinăciunilor”, nr. 1, 1913).

29 ianuarie/11 februarie 1913

Câteva însemnări privitoare la istoria Horodnicului

Cam la o milă înspre apus de Rădăuți e așezat în fața Carpaților satul Horodnic. De la poalele acestor munți până spre pleșuvul Osoiu un șir de dealuri, acoperite odinioară de pădure și tufiș, cari se pierd apoi cu încetul în șes. Acum, în urma acestei poziții aparține Horodnicul acelor vremuri cărunte, în cari puțină populațiune căuta prin mlaștini, desiș și dărâmături de copaci un adăpost în văgăunele pădurei bătrâne, spre a putea mai ușor scăpa de năvăliri barbare. Din aceste

¹⁴ [Rainer Ferdinand de Austria (Rainer Ferdinand Maria Johann Evangelist Franz Ignaz) (1827–1913) – membru al dinastiei Habsburg-Lorena; ministru federal al Afacerilor Externe al Austriei, membru al Camerei Lorzilor, guvernator al Lombardiei–Veneției (teritoriu deținut de Imperiul Austriac). S-a remarcat prin activități publice și de administrație (în special în cadrul unor reforme ale armatei și în administrarea teritoriilor aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei). https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Archduke_Rainer_Ferdinand_of_Austria, accesat în 25 februarie 2025.]

timpuri, însă, nu ni s-a păstrat până în prezent nicio știre despre șesul Rădăuțului și abia pe la anul 1350 se resfrânge peste Volovăț, Rădăuți și împrejurime o mică zare de lumină, la care se zăresc și colibe satului Horodnic.

În aceste dintâi timpuri ale voievozilor moldoveni să fi stăpânit după presupuneri nebuloase ținutul Ciudiul (Ciudin), Voitin și Horodnic – situat în fața Volovățului lui Dragoș – un oarecare Iațco (Hiacint). Iațco acesta trăia orișicum în Horodnic, care orășel (?) era proporțional și mai mare. Aice se afla deja și o bisericuță cu chramul Înălțării cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, pe lângă care hălăduia și o frățietate de călugărițe. Acestea stăpâneau la început numai pământul despădurat de prinprejurul bisericei; li sta însă în voie – după cum nu se pune pe atunci niciun preț pe păduri – să dispăduiască și mai mult codru și să și-l împrăzieze. O fundațiune oarecare n-avea mănăstioara. Abia Alexandru cel Bun, care a zidit mănăstirile Bistrița și Moldovița și a înzestrat-o cu danii pe cea din Humor, se îndură și de călugărițele Horodnicului. El li dăruie, de sufletul strămoșilor săi și de sufletul său, satul Balasinovici, dimpreună cu o moară pe râul Sucevei. În ce mod a ajuns voievodul Alexandru în stăpânirea acestui sat – care orișicum era situat, ca și învecinatul Macicatovțe și Măneuți, în regiunea satelor Frătăuți și Andreasfalva, pe valea roditoare a Sucevei –, aceasta n-o putem ști. Numele acestui sat face alusiune la anteposeziune unguerească, căci Vlasius e unguerescul Bălasi (slav – Vlasiu).

Exemplului lui Alexandru cel Bun îi urmară fiii săi, Ilie și Ștefan, care mențineră dania tatălui lor făcută mănăstirei Horodnicului. Ilie și Ștefan confirmară în 15 iulie 6947/1439 stăriței mănăstirei, numită cu un nume grecesc, Antonida, posesiunea satului Balasinovici și remânând Ștefan, după orbirea fratelui său, sângur domn, repeți în 1 august 6952/1444 această confirmație. Pe lângă aceasta, scuti Ștefan, precum o făcuse aceasta și mai înainte tatăl său, satul acesta de toate dările: „de fumărit, de lemnărit, de dijmă și de orice feli de robot. De asemenea, îl scuti și de lucrările de moară, de căratul cu hrășurile [resturi de piatră] la zidiri nouă și de găzduire de oaste, de slujirea de oaste pe sâmbrie și în decomun de tot felii de slujbe și dări, căci toate acestea i se cuvin numai mănăstirei. Afară de acestea n-avea să petreacă în sat nici un bolereu (?), nici un șoltuz, nici un stângător de robot sau de lefegii, nici un judecător, amendar, fumarnic, nici oricare altul dintre slujbașii domnești; nici n-avea să-i zălogiască sau să li iaie vreo plată oarecare fără voia oamenilor; orișicare ar fi veniturile satului acestuia, au să le iaie oamenii mănăstirei și nime altul să nu îndrăsniască să-i judece, căci numai slujbașii (județii) mănăstirei au să-i judece; alt scaun judecătoresc să n-aibă și întreg satul să li remână nezahait călugărițelor”.

Și în anul 6953/1445 (17 april) repeți voievodul Ștefan această confirmație, în care mai „trase” el încă un sat (se pare că numai o parte de sat), și anume acela unde a fost mai înainte curtea lui Petrea Vrană.

Între slobozeniile din hrisovul din urmă sunt înșirate și slobozeniile de robot la curte, de strajă la hotare și de „pândărit” și între slujitorii domnești cari n-au slobod să se apropie de sat sunt numărați și dijmuitorii de vite.

Departe, în codrul Carpaților, zidi voievodul Ștefan cel Mare, la anul 6974/1466, pe valea pârașului Putna, mănăstirea Putnei, cu chramul Sf. Adormirii Maicei Domnului și o înzestră cu odăjdii, cărți, unelte și moșii într-un mod cu adevărat voievodal. Între satele care, din cauza apropierii, erau mai ales potrivite pentru înzestrarea mănăstirii se numără și Macicatovțe, cu o biserică și o moară pe râul Suceava. Ștefan cel Mare dăruie nou ziditei mănăstiri Putna, unde pe acea vreme Paisie era egumen și arhimandrit, acest sat, cumpărat de la fiii lui Teodor Starostescul Stanicu, Ioan și Isaia, cu 400 de zloți tătarești, împreună cu satul Voitin, pe care îl cumpărase cu 500 de zloți tătarești de la urmașii lui Iațco.

Mai potrivit încă decât Macicatovțe li era călugărilor din Putna satul Balasinovici. Se poate că la îndemnul lui Ștefan sângur, se înfațișă deci stareța Eufrosina, cu toate călugărițele Horodnicului, înaintea lui [și] închină mănăstirii Putna pe vecii vecilor biserica și mănăstirea lor și o dădu în mâinile lui Paisie, împreună cu satul Balasinovici, care era în slujba lor, și moara pe râul Sucevei; și fiindcă în Putna era sau a fost atunci înființată și o mănăstire de călugărițe, e foarte probabil că Eufrosina, împreună cu toate surorile ei, sau a trecut sau a fost strămutată încolo.

Despre stăpânitorii satului Horodnic ar fi de zis cam următoarele: numele Iațco, cu care facem cunoștință în cele dintâi timpuri ale voievozilor moldoveni – și pe un Iațco îl întâlnim ca primul stăpân al Horodnicului – se leagă de începutul istoriei moldovene. În cronicile lor istorisesc Ureche și Miron Costin că pe la anul 1350 trăia în Ițcani un albinariu bătrân cu acest nume. Factic întâlnim în chrisovul din 3 iunie 6882/1374 al lui Iuga Coriatovici, care a zidit cea mai veche cetate din Suceava deasupra văii de la Șcheia, pe unul Iațco ca scriitoriu al acestui chrisov. Dar nu se poate ști ori de tocmai acest Iațco a fost stăpânul Horodnicului. Un lucru sigur și dovedit prin orice e că stăpânii Horodnicului au fost Iațco (II?), Dumco și Dușco, că Ștefan cel Bătrân li-a confirmat îndată în cei dintâi an de domnie satul lor, că fiecare avea a treia parte de sat și că erau înrudiți nu numai între sine, ci și cu Herman din Voitin, Teodor Horaiț, Ioan Ciudinul ș.a. și că lăsară moștenitori numeroși, nepoți, strănepoți, cari stăpâniră acest sat în decursul vremurilor. Un astfel de nepot al lui Iațco, Gavriil, vându rudei sale, Ioan Ciudinul, a treia parte din Horodnic[ul] de Jos, cu un pomăt mai la vale de Desiș, cu prețul de 240 de zloți tătarești; vânzarea aceasta o întări voievodul Petru Rareș la Hârlău, 7038/1530, în 12 iulie. Toți stăpânitorii Horodnicului la un loc obținură confirmății de la voievozii Iancu și Petru Șchiopol în 20 mai, 7092/1584; dar fiindcă acum erau mulți de toți și nici unul din ei nu posedă o parte mai însemnată, se învoiră și vândură, la 12 iulie 7105/1597, cu 2 000 de galbeni ungurești, voievodului Ieremie Movilă Horodnicul de Sus și de Jos, cu iazul, cu morile pe pâraele Horodnic și Posin, cu fânațele și cu toate tufișurile (?). La această vânzare au fost de față George Movilă, mitropolitul Sucevei și episcopii Agafton de la Roman și Amfilochie din Rădăuți. Ieremie Movilă dăruie acest sat nou ziditei mănăstiri Sucevița pentru sufletul strămoșilor și părinților săi, de sufletul și sănătatea sa, a soției sale Elisaveta și a copiilor săi, Constantin, Ieremie, Maria și Catrina.

La vânzarea averilor se predau de obicei toate chisoavele relative la aceste. La această vânzare însă nu s-au putut preda, deoarece niște vagabonzi au fost aprins casa în care se aflau ele și astfel au fost aproape toate prefăcute în cenușă, încât numai niște bucățele au mai ramas.

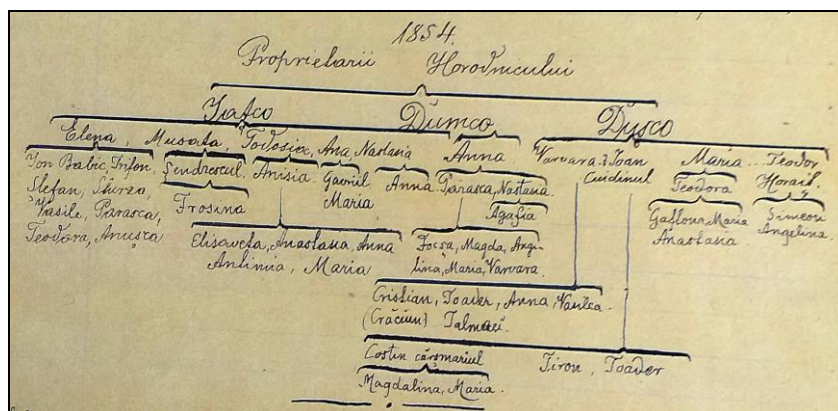
După predarea Horodnicului mănăstirii Sucevița o tăcere lungă învălue acest sat și abia cam pe la anul 1749 se pomenește el din nou. Igumenul din Putna, Dosofteiu¹⁵ (din 13 noembrie 1750, episcop de Rădăuți) reclamă de la mănăstirea Sucevița o parte din Horodnic – poate aceia unde era mai înainte mănăstirița – și țigani din Horodnic pentru mănăstirea Putna. După retragerea rușilor din Țeara Fagilor, caută el să-și susție cererile sale pe cale judecătorească. Fiind de față igumenii amândurora mănăstirilor – Teoctist de la Sucevița – și cu călugării lor, se încearcă de 25 iunie 1778 regularea hotarelor, dar nime nu mai putea să deie acum deslușiri incontestabile. Din această pricină merseră tot pe jos hotarnicii Ilie Crăste șătrariul, Simion Teutul șoltuzul și Alexandru Ilschi trei zile de-a rândul pe hotar și hotărâră cumpăna apelor între Voitinul și Posin ca hotarul Horodnicului. Neînvoindu-se la aceasta igumenul din Putna, afacerea se mai tărăgână și nu se așezară semne la hotare. Abia la stabilirea hotarelor de Metzger se trase Horodnicul la 25 ianuarie 1782 la posesiunea mănăstirii Sucevița.

La 1 mai 1785 se creară spre administrarea averilor episcopești și mănăstirești opt administraturi economice. Horodnicul aparține celei din Rădăuți.

Altceva e cam puțin de zis despre Horodnic, doară că pe la anul 1822 se aflau încă 21 de familii de țigani cari locuiau în bordeie, se vede că urmași ai țiganilor mănăstirești de odinioară.

Din mănăstirița de lemn n-a mai rămas demult nicio urmă. Ea era situată pe un tăpșan lângă Brădit, în fața Colnicului, despărțită de acesta prin valea unui pârâoaș mic. Astăzi aflăm pe locul unde, după spusele bătrânilor, era așezată mănăstioara, o cruce de piatră cu următoarea inscripție: „Această cinstită cruce/Aminti ea-ți va aduce,/Că pe acest sfânt pământ/Au stăut un locaș sfânt,/O mică mănăstiriță/Ce o numea «Călugăriță». Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Savaoft!” (s-au așezat cu cheltuiala parohului Nicolai Popescul).

[¹⁵ Dosoftei (nume de botez – Dimitrie Barilă) (1624–1693) – mitropolit al Moldovei. După ce s-a călugărit, a urcat treptele ierarhiei bisericești: episcop de Huși (1658–1660), episcop de Roman (1660–1671), mitropolit al Moldovei (1671–1674, 1675–1688). A fost unul dintre marii cărturari iluminați ai vremii. A susținut promovarea culturii și limbii române în activitățile liturgice. A fost considerat întemeietorul poeziei culte românești, primul creator de versuri saifice din literatura română, primul versificator al *Psaltirii* din răsăritul ortodox, primul traducător în românește din dramaturgia universală, primul traducător în românește al cărților de slujbă din Moldova, primul cărturar care a copiat documente, unul dintre primii cunoscători și traducători din literatura patristică și post patristică, care a contribuit la formarea limbii literare românești. A sprijinit introducerea tiparului. Câteva dintre lucrările sale au fost tipărite: *Psaltirea în versuri* (Uniev, 1673), *Acatsitul Născătoarei de Dumnezeu* (Uniev, 1673), *Dumnezeiască Liturghie* (Iași, 1679), *Psaltirea de-nțales* (1680), *Molităvnic* (1681), *Parimiile preste an* (1683), *Viața și petricerea svinților* (vol. I–IV, 1682–1686). Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. I, A–F, pp. 664–665.]

Notițele aceste le-am scris după cartea consilierului de finanțe Franț Adolf Wikenhauser („Geschichte der Klöster Homor, Sf. Onufrei, Horodnic und Petrautz”, [în *Molda, oder Beiträge zur Geschichte der Moldau und Bukowina*, Cernăuți, 1881, pp. 1–44]).

Am văzut în 6/19 aprilie 1913, G. Vedeau, adm[inistrator] parochial.

Am văzut în 6/19 aprilie 1912, dr. Emilian Vasiloschi, inspector diecezan.

Am văzut pe anul 1912, Ștefan Pavel, paroh.

1913

Pe temeiul uricului de prezentare al î[naltului] r[egesc] guvern al Bucovinei, din 11 martie 1913, nr. 62233/12, s-a decretat, de cătră Î[nalt] P[rea] V[enerabilul] Consistoriu din Cernăuți, d-l părinte Ilie Berlinschi prim cooperator în Rădăuți, de paroh la parochia Horodnicul de Jos, cu Călugărița în protopresviteria Rădăuților, cu data de 17/30 aprilie 1913, nr. 2444. Singhelia [hotărâre bisericească exprimată printr-un act public, prevăzut cu sigiliu] arhierescă emisă și subscrisă de Excelența sa Î[nalt] Prea Sântia Sa Metropolitul și Archiepiscopul dr. Vladimir de Repta ie imprimată cu data [de] 17/30 aprilie 1913, nr. 2444.

Părintele paroh Ilie Berlinschi a fost instalat în această parochie de cătră prea venerabilul protopresviter tractual [cu atribuții legate de acte oficiale, tratate sau documente bisericești] Ștefan Pavel, paroh în Arbore cu data de 30 aprilie 1913, înaintea unei reprezentanțe a comunei parochiale, în biserica parochială din loc[alitate].

De primul cooperator al acestei comunei parochiale Horodnicul de Jos s-a denumit de cătră Î.P.V. Consistoriu arch[ieresc] din Cernăuți, cu decretul din 17/30 aprilie 1913, nr. 2444, domnul părinte Gheorghe Vedeau, care a păstorit această enorie până la denumirea aceasta aproape prin un an de zile ca administrator parochial.

Domnul părinte Gheroghe Vedeau a fost introdus ca [și] cooperator tot de domnul părinte protopresviter Ștefan Pavel, paroh în Arbore [?] cu domnul p[ărinte] paroh Ilie Berlinschi, d[de] la 30 aprilie/13 mai 1913.

În anul 1913, luna iunie, se constată mari neregularități cu privire la gătirea nou ziditei biserici. Prin doi ani de zile nu s-a lucrat nemica la nou zidita biserică. La ședința de concurență din 31 iulie st.n. 1913 se aduce la cunoștință, spre mirarea și indignarea tuturor, că inginerii lucrători și conducătorii socotesc o supra prestațiune nemaiauzită de 116 000 [de] cor[oane] (Mehrleistung). Prin Leistungserkenntnis-ul din 29 octombrie 1913, nr. 48140 a și ordonat Prefectura î.r. Rădăuți recunoașterea și plățirea – Mehrleistung – sumei induse.

După multe și serioase sfaturi și chipzuiți se luase hotărârea la energica inițiativă și îndepunere [propunere] a dom[nului] părinte paroch Ilie Berlinschi de a protesta la forurile înalte contra colosalei sume – Mehrleistung/supra prestațiune [de] 116 000 [de] cor[oane]. Drept aceea s-a prezentat o deputățiune din comuna parochială H[orodnicul] de Jos (d-l părinte paroch I. Berlinschi, primarul Bădeleț și plenipotențiarul bis[ericești] D. Onufrie, Teleagă și Andronachi Prelipcean), sub conducerea deputatului dietal Aurel Zurcan, la domnul prezident al Țării, contele de Meran¹⁶, înmânându-i, prin o vorbire din partea d. deputat, un memorandum detaliat, în 6/19 august 1913. În 6/19 august, tot cu ocazia sus indusă, s-a prezentat aceeași deputățiune, fără d. deputat, sub conducerea d. părinte paroch Ilie Berlinschi, la Î.P.S. Metropolit dr. Vladimir de Repta cu aceeași plângere, trimițând în ulterior tot un memorandum. În luna noiembrie 1913 s-a făcut recurs contra Leistungserkenntnis-ului, ddo 29 octombrie 1913, nr. 48140/13. Din cauza tăgădnărilor, a înaintat domnul deputat dietal Aurel Zurcan¹⁷, la inițiativa preotului paroch Ilie Berlinschi, d-lui prezident al Țării un nou memoriu, ddo 27 martie 1914.

Văzut la vizitația pe anul 1913, Ștefan Pavel, preot.

¹⁶ [Rudolf Johann Franz von Meran (1872–1959) – guvernator al Bucovinei în perioada 1912–1916.]

¹⁷ [Aurel Țurcan (1876–1939) – om politic. Studii liceale la Rădăuți și cele universitare la Viena (Facultatea de Silvicultură). Membru emerit al Societății Academice „România Jună” (Viena) și vicepreședinte al comitetului de conducere al acesteia (1897–1899), membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. A sprijinit, prin donații, societatea studențească „Junimea”. A fost administrator al pădurilor și domeniilor Fondului bisericesc în Vicovu de Sus, membru al Partidului Creștin Social, apoi al Partidului Național Român, Frațiunea poporală (apărăristă). Deputat al curiei a III-a române în legislatura a XI-a (1911–1914), membru în Comitetul Țării din anul 1911. În Camera legislativă bucovineană a reprezentat frațiunea poporală din Partidul Național Român. A fost ales, la Adunarea Națională din 27 octombrie 1918, membru al Consiliului Național Român și a făcut parte din guvernul provizoriu (secretar de stat la Ministerul Lucrărilor Publice, 1919). A îndeplinit mai multe funcții: director general al Fondului bisericesc, director general la firma Holzindustrie A.G. Bucovina, președinte al Casei de Economii din Bucovina, lichidator al bunurilor austriece. A fost deputat în Parlamentul României Întregite (Partidul Poporului, circumscripția electorală Vicovu de Sus, județul Rădăuți) în legislatura 1920–1922. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. III, P–Z, pp. 701–702; Mihai-Ștefan Ceaușu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică (1848–1918). Contribuții la istoria parlamentarismului în spațiul central-est european*, Iași, Editura Junimea, 2004, pp. 530–531; Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, pp. 141, 151.]

1914

La finea lui iulie st.n. 1914 sosi de la Onorabila Prefectură î.r. din Rădăuți dorita rezoluțiune a Înaltului Guvern î.r. de țeară relativ la supra prestațiunea de 116 000 [de] cor[oane] a nou ziditei biserici din Horodnicul de Jos. Înaltul Guvern î.r. al Țării a binevoit a decide absolut în favorul Fondului ort.or. al Bucovinei și cu deosebire în favorul comunei parohiale ort.or. Horodnicul de Jos.

În alăturare se prescrie de pe original de cătră actualul paroch ort.or. Ilie Berlinschi rezoluțiunea Înaltului Guvern c.r. de țară:

K. k. Bezirkshauptmannschaft Radautz
Zl. 41077/14

Radautz, am 24. Juli 1914

Unterhorodnik, gr.or. Kirche
Neubau, Behebung der Baumängel

An

Die gr.or. Pfarrbevollmächtigten
zu Händen des Onufrei Teleagă in Unterhorodnik

Mit dem h[ier] a[ufgeführten] Leistungserkenntnis vom 29. Oktober 1913 Zl 48140 wurde ausgesprochen, dass zu den mit 116 000 Kronen ermittelten Kosten der seitens der k. k. Bezirkshauptmannschaft für notwendig erkannten Mehrleistungen beim Bau der gr.or. Kirche in Unterhorodnik der Buk. gr.or. Religionsfond als Patron dieser Kirche die Patronatsauslagen von 479K. und die Hälfte der bezüglichlichen baren Auslagen des in 4763 Kr. 34 h. ferner als Steuerträger in der Gemeinde Unterhorodnik den Konkurrenzbeitrag von 21698 Kr. 28 h. und die gr.or. Glaubensgenossen in Unterhorodnik nach Maßgabe der direkten Steuerschuldigkeit den Konkurrenzbeitrag von 46178 K. 88 h. beizutragen haben. Gegen dieses Leistungserkenntnis haben sowohl die Bevollmächtigten der gr.or. Glaubensgenossen in Unterhorodnik, als die k. k. Direktion der Güter des Buk. gr.or. Religionsfondes Rekurse eingebracht und in denselben im Wesentlichen die Notwendigkeit dieser Mehrleistungen bestritten.

Die k. k. Landesregierung hat diesen Rekursen infolge Erlasses vom 25. Juni 1914 Zl 36190 Folge gegeben und das angefochtene Leistungserkenntnis behoben, weil die Notwendigkeit der bezüglichlichen Mehrleistungen nicht festgestellt erscheint. Hiedurch erscheint den wiederholt geäußerten Klagen wegen übermäßiger Ueberschreitung der für den in Rede stehenden Bau ursprünglich präliminierten Bausumme nunmehr Rechnung getragen.

Der k. k. Bezirkshauptmann

Dr. Procopowicz
m. p.

*

[Prefectura c. c. Rădăuți
Nr. 41077/14

Rădăuți, 24 iulie 1914

Horodnicul de Jos, Biserica greco-ortodoxă
Noua construcție, remedierea defectelor de construcție

Către
Reprezentanții Bisericii parohiale greco-ortodoxe
În atenția domnului Onufrei Teleagă, din Horodnicul de Sus

Prin decizia referitoare la această cauză din 29 octombrie 1913, cu nr. 48140, s-a stabilit că, la costurile estimate la 116 000 de coroane pentru lucrările suplimentare considerate necesare de către Căpitania Districtuală c.c. în cadrul construcției bisericii greco-ortodoxe din Horodnicul de Sus, Fondul religios greco-ortodox, în calitate de patron al acestei biserici, trebuia să contribuie cu suma de 479 de coroane, reprezentând cheltuieli patronale, și cu jumătate din cheltuielile în numerar aferente, în valoare de 4 763 de coroane și 34 de helleri. De asemenea, contribuția plătitorilor de taxe din comuna Horodnicul de Sus a fost stabilită la 21 698 de coroane și 28 de helleri, iar enoriașii greco-ortodocși din Horodnicul de Sus urmau să contribuie, proporțional cu obligațiile lor fiscale directe, cu suma de 46 178 de coroane și 88 de helleri.

Împotriva acestei decizii, atât reprezentanții enoriașilor greco-ortodocși din Horodnicul de Sus, cât și Direcția c.c. a bunurilor Fondului religios greco-ortodox din Bucovina au depus contestații, susținând, în esență, că aceste lucrări suplimentare nu erau necesare.

Guvernul c.c. al Țării a admis aceste contestații prin decizia din 25 iunie 1914, cu nr. 36190, anulând hotărârea precedentă, deoarece necesitatea lucrărilor suplimentare nu a fost demonstrată. Astfel, se ia în considerare și plângerea făcută în mod repetat privind depășirea excesivă a sumei de construcție prevăzute inițial pentru acest proiect.

Prefect c. c.

Dr. Procopowicz
m. p.]

Vestea despre sosirea acestei înalte rezoluțiuni ca răspuns la multele intervențiuni, petițiuni, memorande, recurs a produs între parochieni o mare mulțămire, recunoștință și o nespusă bucurie.

Ilie Berlinschi, paroch ort.or.

Notiță

Acest proces l-am purtat prin un an și jumătate cu toate speșele mele, necheltuind comuna bisericească absolut nemică. Conducătorii deputațiilor neconținute a fost deputatul Aurel Zurcan, deputat al ținutului Rădăuți.

Ilie Belinschi, paroch ort.or.

Atentat cu sfârșit letal contra moștenitoriului de tron în Austria, Franz Ferdinand. Duminică, 28 iunie 1914, din Sarajevo. Accidentul s-a întâmplat în următorul mod: moș[enitorul] de tron Franz Ferdinand, cu augusta sa soție, ducesa de Hohenberg, au sosit sub conducerea generalului guvernar Potiorek [Oskar Potiorek¹⁸] în Sarajevo din lagărul militar – de la manevre – ca să asiste la serviciul divin din catedrală și la recepțiunea oficioasă de la primărie. Trecând strada Ciumarja [?], un tânăr bine îmbrăcat, cu numele Cabrinovich [Nedeljko Čabrinović¹⁹] – 27 [de] ani –, pășind spre automobile, a aruncat un obiect în forma unei sticle. Bomba a lovit în partea posterioară a automobilului moștenitorului de tron și a căzut explodând sub al doilea automobil, vulnerând pe toți din automobile și pe alți 20 de spectatori. Moș[enitorul] Franz Ferdinand, uitându-se un moment în urmă la victimile atentatului, a pornit cu viteză mare spre primărie, fără a saluta publicul; luând soția sa de braț, înaintează agitat în primărie și, întrerupând pe primariul, ce-l avorbise cu cuvintele: „Așteaptă, domnule primar, vin aici și mă primești cu bombe! Așa-i cum zic, nu poți fi în siguranță în orașul acesta, acum continua!”. Primariul, Ciurcă Efendi [Fehim Čurčić], a mântuit repede. Moștenitoriul de tron a răspuns prin vreo două cuvinte. Recepțiunea n-a durat mai mult de 6 minute. A urmat al II-lea atentat, cu sfârșit tragic.

Moștenitoriul de tron, voind să viziteze răniții I [primului] atentat și plecând cu automobilul pe strada „Francis Iosig” spre spital, a tras un tânăr slăbănog 2 focuri de revolver asupra automobilului. Cu primul foc a nimerit pe moș[enitorul] de tron în gâtiță atunci, eară al doilea foc de revolver pe soția lui în pânțece. Moartea amândorura a fost neevitabilă. Făptuitoriul [celui] de-al II-lea atentat

¹⁸ [Oskar Potiorek (1853–1933) – ofițer în armata austro-ungară; guvernator al Bosniei și Herțegovinei (1911–1914). Era împreună cu arhiducele Franz Ferdinand și soția sa, Sofia, când a avut loc atentatul de la Sarajevo (28 iunie 1914). După acest eveniment a organizat revoltele antisârbe din Sarajevo. În timpul Primului Război Mondial, Potiorek a comandat forțele austro-ungare în Campania din Serbia din 1914. https://ro.wikipedia.org/wiki/Oskar_Potiorek, accesat în 13 martie 2025.]

¹⁹ [Nedeljko Čabrinović (1895–1916) – membru al societății „Tânăra Bosnie”, unul din care au planificat atentatul de la Sarajevo. https://ro.wikipedia.org/wiki/Nedeljko_%C4%8Cabrino%C4%87, accesat în 13 martie 2025).]

a fost Gabro Princip [Gavrilo Princip²⁰], un student eliminat din școala reală sup[erioară], în etate de 19 ani.

Maiestatea sa Împăratul Franz Iosif, care sosise [?] din locul de recreare Ișil, auzind despre această groaznică catastrofă, a izbucnit în plâns și a exclamat: „Erstseitlich nichts bleibt mir erspart”, „Grozav, soarta nu mă cruță de nicio lovitură”.

Înmormântarea a aflat loc sâmbătă, în 3 iulie 1914, conform voinței decedatului, în cripta familială din Amstetten. Împăratul Franz Iosif petrecu conductul [Kondukt – cortegiu funerar] până la Amstetten. Împăratul Germaniei, Wilhelm I a luat parte la înmormântare în persoană (acest atentat seamănă să fie nu singurul pentru o mișcare generală a popoarelor din lume²¹). Noul moștenitor de tron al Austro-Ungariei: arhiducele Carol Francisc Iosif; nepotul decedatului moștenitoriu de tron Franz Ferdinand, fiul mai mare al decedatului arhiduce Otto. Numele lui întreg: Carol Francisc Iosif Ludovic Hubert George Otto Maria, cavaler al ordinului lânei de aur și ie locotenent-colonel în armata austro-ungară. S-a născut [în] 17 august 1887, etate 27 [de] ani, îi însurat de trei ani cu principesa Zita de [Bourbon] Parma. Se zice că tânăr, când a vizitat Sf. Mănăstire Putna s-a pronunțat rău asupra mormântului respectiv, asupra cinstirei mormântului din biserică a bunului voievod Ștefan cel Mare. O dovadă că în tinerețe nu iera binevoitor românilor. O diferență mărișoară pentru români între acest moștenitor de tron și cel asasinat, Franz Ferdinand, care se pronunța public cu bunăvoință față de români (Ardeal).

3/7 1914 – moare Emil Gârleanu, distins scriitor, fost director al Teatrului Național din Craiova.

11/7 1914 – Austro-Ungaria îi trimite Serbiei o notă de advertiseare aspră, solicitând împlinirea mai multor condițiuni grave, ca disolvarea „Narodna ohrana”²²,

²⁰ [Gavrilo Princip (1894–1918) – activist naționalist sârb bosniac, responsabil pentru atentatul de la Sarajevo, membru al societății secrete „Tânăra Bosnie”, afiliată organizației naționaliste „Unire sau Moarte”, cunoscută și sub denumirea de „Mâna Neagră” (din această societate făcea parte și scriitorul Ivo Andrić, viitor laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, în 1961), care era sprijinită de serviciul sârb de informații militare. Princip nu avea 20 de ani împliniți, motiv pentru care nu a fost condamnat la moarte. Cu toate acestea, Parchetul a solicitat pedeapsa cu moartea, luând în considerare certificatul de naștere, unde figura ca dată de naștere 13 iunie stil vechi, vârsta inculpatului fiind în acest caz de 20 de ani și 15 zile. Însă Tribunalul din Sarajevo, bazându-se pe datele din registrul de botez, care consemnau ca data a nașterii 25 iulie, a respins cererea procurorilor, condamnându-l la 20 de ani de închisoare, pedeapsa maximă pentru o persoană care nu împlinise încă vârsta majoratului. Princip a fost închis la Theresienstadt (astăzi Teresin, Cehia), unde a încercat de mai multe ori să se sinucidă, ceea ce a dus la amputarea unei mâini. A murit peste patru ani în spitalul închisorii din cauza tuberculozei. <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/sarajevo-1914-un-atentat-inept-cu-deznodamant-1562502.html>; https://ro.wikipedia.org/wiki/Gavrilo_Princip, accesat în 13 martie 2025.]

²¹ [Notă adăugată ulterior în text, indicând o posibilă încercare de a oferi un context mai larg evenimentului descris.]

²² [„Narodna Ochrana” (în sârbă: „Народна одбрана”, „Narodna Odbrana” – „Apărarea Națională”) – organizație naționalistă sârbă, fondată în anul 1908 în urma anexării Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungaria, cu scopul de a mobiliza opinia publică împotriva dominației austro-ungare și de a sprijini cauza sârbilor din teritoriile aflate sub control străin. Ulterior, aceasta s-a transformat într-o rețea paramilitară și de propagandă, având legături cu alte organizații naționaliste, precum „Mâna Neagră”, care a fost implicată în complotul asasinării arhiducelui Franz Ferdinand în 1914. Organizația a fost desființată după Primul Război Mondial. https://en.wikipedia.org/wiki/Narodna_Odbrana, accesat în 14 martie 2025.]

să pedebiască pe toți oficerii și civilii cari au luat parte la complotul contra Austro-Ungariei, să subprimeze orice propagandă contra Monarchiei Austro-Ungariei etc., cari condițiuni n-au acceptat sârbii.

13/7 1914 – au fost rupte relațiunile diplomatice între Austro-Ungaria și Serbia și Serbia primește ultimatul de la Austro-Ungaria. Rusia declară că conflictul austro-sârb nu-i poate fi indiferent.

BIBLIOGRAFIE

1. Ceașu, Mihai-Ștefan, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică (1848–1918). Contribuții la istoria parlamentarismului în spațiul central-est european*, Iași, Editura Junimea, 2004.
2. Iacobescu, Mihai, „Condicile cronice – izvoare istorice pentru reconstituirea unor realități din trecutul Bucovinei”, în „Codrul Cosminului”, s.n., „Analele științifice ale Universității «Ștefan cel Mare» din Suceava”, seria Istorie, nr. 8–9 (18–19), 2002–2003, Suceava, Editura Universității, 2004.
3. Rusu, Dorina N., *Membrii Academiei Române. Dicționar, 1866/2003*, ediția a III-a revăzută și adăugită cu un cuvânt-înainte de academician Eugen Simion, președintele Academiei Române, București, Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003.
4. Satco, Emil, Niculică, Alis, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, A–F, vol. II, G–O, vol. III, P–Z, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018.
5. Schipor, Vasile I., „Cronici parohiale din Bucovina”, în „Analele Bucovinei”, anul XIV, nr. 1, 2007.